Actieblad

MAART 1982
93ste JAARGANG, NR. 1

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

UITGAVE VAN DE VERENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ, VERENIGING TOT EVALUATIE VAN ALTERNATIEVE BEHANDELMETHODEN EN TOT BESTRIJDING VAN DE KWAKZALVERIJ

Redacteur: J. Th. Balk, Keverberg 54, 1082 BE Amsterdam *Verschijnt 4 x per jaar*

Hoe wilt U de kwakzalverij aanpakken?

Het bestuur wil graag met de leden overleg plegen over de toekomstplannen. Daartoe wordt begin mei een bijeenkomst belegd in Utrecht waar een van de bestuursleden een korte inleiding zal houden. Daarna is het woord aan de leden. Samen met de leden wil het bestuur discussieren over een beleidsvisie. De bijeenkomst is tevens de algemene ledenvergadering van de vereniging — statutair voorgeschreven.

De bijeenkomst wordt gehouden in het Diakonessenhuis te Utrecht en wel op 8 mei a.s. Voorlopig is als openingsuur 10.30 v.m. vastgesteld. Men make gebruik van de hoofdingang van het gebouw.

De leden ontvangen nog een nadere convocatie voor deze bijeenkomst. Noteer alvast de 8ste mei in uw agenda!

Uw contributie!

Bij het verzenden van acceptgirokaarten ter betaling van de contributie van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, tegelijk met de verzending van het Actieblad tegen de Kwakzalverij van december is er iets mis gegaan. De kaart vermeldde als jaar 1981 — dat moest zijn 1982. Bovendien waren naam en adres niet vermeld. De acceptgirokaarten zullen nogmaals worden verzonden, thans met het jaartal 1982. Wanneer U al betaald hebt wilt U dan die kaart terug zenden met vermelding van de datum van betaling en het giro- of banknummer? Terugzending aan de penningmeester, Oosterhaven 43A, 1671 AC Medemblik. Vriendelijk dank bij voorbaat!

(De contributie bedraagt *f* 30; voor studenten en leerling-verpleegkundigen *f* 10. Zie verder pagina 2)

SYMPOSIUM IN UTRECHT

PROF. B. S. POLAK: HET DENKPATROON VAN DE ALTERNATIEVEN VALT VAAK NIET TE VOLGEN

Het thema „weerstanden tegen alternatieven in de geneeskunde, toegespitst op kankertherapie" leverde een boeiende discussie-ochtend op tijdens een symposium, in Utrecht gehouden. Het was het initiatief van de werkgroep Gamma van de faculteit van de Geneeskunde aan de Rijksuniversiteit te Utrecht. Voor onze vereniging trad daar op prof. B.S. Polak. „Ik wil feitelijk resultaten zien", aldus waarnemend voorzitter van de Vereniging tegen Kwakzalverij tijdens de discussie. „Na veertig jaar Moermanmethoden moet men op controleerbare wijze laten zien of patienten zijn genezen dan wel aantoonbaar verbeterd".

De Moermantherapie kwam namelijk herhaaldelijk ter sprake want een van de medewerkers aan het symposium, de arts dr. H.C. Moolenburgh paste dit toe. Het forum werd gepresideerd door de arts P. van Dijk, auteur van het bekende boek over alternatieve geneeswijzen. Het bestond voorts uit de arts G.Th. Hornstra die alternatieve kankertherapieën toepast en de viroloog dr. H. Schellekens, arts, die interferononderzoek verricht. Het symposium werd gehouden in de collegezaal van het Laboratorium voor medische Anatomie en Embryologie aan 't Hoogt te Utrecht. Er waren veel tweedejaarsstudenten in de medicijnen aanwezig: Gamma is een werkgroep van de tweedejaars. Daarnaast waren er ook cursisten van de Academie voor Natuurgeneeskunde te Hilversum, een instelling nauw gelieerd aan de N.W.P., Nederlandse Werkgroep van Praktizijns.

Niet alleen Moerman...

Arts Van Dijk gaf bij het begin van de ochtend een korte samenvatting van de verschillende alternatieve geneeswijzen. Allereerst de Moermantherapie die de nadruk legt op voeding en vitamines; dan zijn er de anthroposofische therapie, de enzymtherapie, de Christian Science-methode, die geheel met geestelijke middelen werkt, het middel laetrile ("kauwen op amandelen is oude gewoonte", aldus Van Dijk), makrobiotiek dat ook nogal wat aanhangers heeft hier te lande en andere voedingstherapieën.

De commissie-Muntendam heeft zicht niet specifiek bezig gehouden met alternatieve kankertherapieën, lichtte de voorzitter van het forum nog toe. (Van Dijk maakte deel uit van die commissie, red.) Hij vroeg zich wel af: Is het verstandig die Moermantherapie toe te passen? Van een aantal kankergevallen weet ik dat de officiële geneeskunde uitkomst biedt. Van andere vormen niet. Ik voel me onzeker...

De arts G.Th. Hornstra gaf een overzicht van zijn levensloop. Hij was in 1970 afgestudeerd en nam in Den Haag kennis van de werkwijze van anthroposofisch

werkende artsen. "Het viel me op dat de patienten er veel baat bij hadden". Een jaar lang heeft hij Moerman geassisteerd. Dat was een totaal andere wijze van benadering. Conclusie van dat jaar: "Ik heb gezien hoeveel patiënten zijn genezen. Ik dacht dat het alleen om het dieet ging maar ik ontdekte nog een andere factor — de inzet van de arts zelf, diens uitstraling, de factor, die overgedragen wordt aan de patiënt".

Ratjetoe van methoden

Arts Hornstra had zich vervolgens bezig gehouden met homeopathie en natuurgeneeswijze. "Griep kun je met homeopathische middelen in de hand houden". Hornstra zei te streven naar een samenwerking van alternatieve en reguliere natuurgeneeswijzen. Hij vond een betere begeleiding nodig van de patiënt bij wie een tumor is verwijderd. Hij zei niet a priori tegen bestraling te zijn.

Dr. H.C. Moolenburgh die clandestien tijdens de oorlog in Leiden medicijnen studeerde vestigde zich als huisarts te Haarlem. Hij paste een "ratjetoe" van geneesmethoden toe, "je mag niet kieskeurig zijn". Hij vond de psychische behandeling uiterst noodzakelijk en volgens de heer Moolenburgh moet voor de toekomst het parool zijn samenwerking tussen reguliere en alternatieve geneesmethoden.

De viroloog dr. H. Schellekens is toevallig in de kankerbestrijding terecht gekomen door zijn onderzoek op het gebied van interferon. Ingespoten bij proefdieren is ontdekt dat interferon een antiviraal middel is. Het toont een duidelijke anti-kankerwerking. Bij een scala van tumoren kan het regressie van het gezwel teweeg brengen. Aanvankelijk was het een uiterst duur procédé om interferon te verkrijgen maar er is nu een goedkope bron voor ontdekt. Het middel zou bestaande therapieën kunnen aanvullen. Toch is er nog een grote passiviteit in wetenschappelijke kring.

„Ik kan er niet mee omgaan"

Prof. Polak, sinds 1965 hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam, is dertig jaar huisarts geweest. Hij vindt dat de persoonlijke relatie arts-patiënt een enorme rol speelt maar niemand heeft goed door hóe dat werkt. De relatie vertroebelt wel het effect van de therapie. Waar zitten de weerstanden tegen alternatieve behandelwijzen? Men moet bedenken dat het altijd moeilijk is om bestaande gewoonten te doorbreken. Bovendien valt vaak het denkpatroon van de alternatieven niet te volgen. "Ik kan er niet mee omgaan". Je moet, vervolgde prof. Polak; openstaan voor de resultaten van feitelijk onderzoek maar er is zo weinig toetsbaar onderzoek.

Forumlid Schellekens wilde een nadere toelichting van Moolenburgh. Deze antwoordde: Wij krijgen een uitgeselecteerde groep van kankerpatiënten. Sinds wij een aantal behandelwijzen toepassen kunnen patiënten tot twee à drie weken voor hun dood hun werk doen. Dat is een verbeterde kwaliteit van het leven — niet dat lange ziekbed.

Dr. Schellekens: Patiënten met pit komen naar U toe.

Waar is een publicatie?

Prof. Polak: De individuele arts moet toepassen wat hij nodig vindt. Als hij overtuigd is dat het helpt moet hij het toepassen. Als U zegt — dit tegen dr. Moolenburgh — dat U een methode toepast die werkt, zeg mij dan waar ik de publicatie over die methode kan vinden. Dan is het controleerbaar. De alternatieve benadering verdient alle aandacht maar men moet wel duidelijk maken waarom het gaat. Dr. Moolenburgh gaf een overzicht van het aangekondigde onderzoek naar de methode-Moerman maar daar is men nog niet ver mee gekomen.

Prof. Polak herinnerde er aan dat er een techniek is ontwikkeld voor het genezen van borstkanker zonder het verwijderen van een borst. Zijn de levenskansen dan wel beter dan mèt verwijdering? Eerst na een vrij groot aantal jaren kan het eindeffect van de nieuwe methode bekend zijn. Dat is een buitengewoon moeilijk probleem en het toont de dilemma's waarvoor men ook met alternatieve methoden wordt geplaatst.

Forumvoorzitter Van Dijk was verbaasd over de snelle aanvaarding van interferon en de weerstanden tegen de Moerman-therapie.

Prof. Polak: Er gaapt een kloof tussen reguliere genezers en voorstanders van de Moerman-therapie.

Schellekens: Vergeet niet dat er 3000 wetenschappe-

lijke publicaties bestaan over interferon... dit in tegenstelling tot de Moermantherapie.

Moerman veel te nauw

Hornstra: "Moerman is voor mij onvoldoende. Dat is veel te nauw. Ik meen overigens een gebrek aan belangstelling van de reguliere geneeskunde op te moeten merken".

Moolenburgh: Eén van onze groep (van de z.g. Moerman-artsen, red.) is al voor het medisch tuchtcollege gedaagd, met twee anderen dreigt dat het geval te worden. "Wij willen niet meer vervolgd worden wegens het toepassen van de Moerman-therapie. Dit soort polarisatie moet ophouden".

Van Dijk: Waar komt de weerstand vandaan?

Moolenburgh: Er wordt een derde in gemengd — dat vindt de huisarts niet mooi.

Prof. Polak: Deze schildering is heel realistisch, dat verklaart de persoonlijke weerstanden. Maar het zegt niets over de waarde van de genezing. De Moerman-aanhangers hangen geheel andere denkpatronen aan dan degenen die de reguliere geneesmethoden hanteren.

Moolenburgh gaf nog een statistiek. In Frankrijk bleek een vierjaarsoverleving van kankerpatiënten te bestaan van 31.2 pct. Maar een alternatieve arts in Duitsland had vierjaarsoverlevingscijfers van 80 pct. voor patiënten zonder uitzaaiingen; 48 à 50 pct van patiënten mèt uitzaaiingen en van patiënten die met een brancard de kliniek binnenkwamen waren de cijfers overeenkomstig het Franse percentage.

Schellekens: Dat is kolder die vergelijking!

Moolenburgh: De reguliere geneeskunde geneest maar een klein percentage.

Schellekens: Maar zonder die geneeskunde overleden ze allen...

Waar blijven de statistieken?

Na een koffiepauze konden vragen uit de zaal worden gesteld. Het begon met de vraag of er geen brug tussen regulieren en alternatieven kon worden geslagen. Het zou verstandig zijn, aldus prof. Polak, wanneer de alternatieve genezers zorgden voor publicaties in maandbladen. Maar Moolenburgh meende dat de reguliere geneeskunde alleen het universitaire deel publiceert in geneeskundige tijdschriften.

Van Dijk: Dat is toch jammer, er bestaan twee volkomen gescheiden circuits van tijdschriften.

Moolenburgh: Artikelen worden geweigerd op politieke gronden.

Student in de zaal: Ze hebben nooit statistieken, die alternatieven. Dat roept bij mij weerstanden op.

Moolenburgh: Ik vind dat U wel gelijk hebt, maar met statistieken kun je alles bewijzen. In Fort Worth in de Ver. Staten, vervolgde hij, doet men een psychologisch onderzoek van kankerpatiënten. Uitsluitend als gevolg van die gesprekken treedt een verdubbeling van levensduur op.

Prof. Polak: Psychische factoren spelen een rol — dat is geen punt.

Moolenburgh: 't Is een soort kwestie hoe wij tot elkaar moeten komen. Maar wij hebben eenvoudig geen tijd om wetenschappelijk onderzoek te doen.

Wat is een kwakzalver?

Een kwakzalver is iemand, die bedrog pleegt én iemand, die wat hij doet in de geneeskunde niet fundeert op acceptabele methoden. Deze definitie gaf prof. Polak bij de bespreking van een van de stellingen die aan het forum waren voorgelegd; "Wanneer is een kankertherapie regulier, alternatief of kwakzalverij en waar liggen de grenzen?"

Arts Hornstra vond dat er zeker zoveel kwakzalvers zaten onder de reguliere artsen als onder de niet-regulieren.

Schellekens: Als ik het zo bekijk zitten er meer kwakzalvers onder de alternatieven!

Een andere stelling luidde: weerstanden tegen interferon zijn vergelijkbaar met weerstanden tegen nieuwe alternatieve geneeswijzen. "Wij voldoen nu met interferon wel aan wetenschappelijke eisen", aldus dr. Schellekens. De discussie kwam op het thema van de invloed van de farmaceutische industrie waarbij prof. Polak er de aandacht op vestigde dat de omzet van de alternatieve industrie niet gering is. Moolenburgh meende dat alternatieve middelen worden benadeeld bij de geneesmiddelenregistratie.

Wat onze vereniging wil

Prof. Polak greep de gelegenheid aan het gehoor het een en ander te vertellen over de gereactiveerde Vereniging tegen de Kwakzalverij. Die keert zich niet alleen tegen kwakzalvers maar houdt zich ook bezig met de bestudering van wat er van waarde is aan alternatieve geneeswijzen. De vereniging staat op de bres voor gezondheidsbelangen, voor de mensen die er recht op hebben goed behandeld te worden. De Vereniging is bereid resultaten die getoond worden en die geschraagd worden door wetenschappelijk onderzoek te aanvaarden. Er moeten bewijzen worden overlegd!

Vraag: Hebt U kennis genomen van de gedachtengang van de alternatieven?

Prof. Polak: Door de werken van de heer Van Dijk te lezen!

De discussie keerde terug naar de voeding en naar het Moerman-dieet. Volgens dr. Moolenburgh geven de Moermanartsen practisch het Mormonendieet. En de kankersterfte bij Mormonen is geringer.

Prof. Polak: Andere voeding geeft een ander carcinoombeeld. Mormonen volgen bovendien dat dieet hun leven lang. Maar de zaak is buitengewoon gecompliceerd.

Vraag: Kunnen reguliere genezers de Moermantherapie niet overnemen?

Prof. Polak: Ik zou de verantwoording niet durven nemen. Stel je voor dat je een patiënt met borstkanker na dat Moermandieet terug krijgt met een kankerge-

AVRO'S TELEVIZIER OVER PARAGNOSTEN EN DE ZIEKENFONDSEN

"Ik geloof niet in hun succes. Wat de strijkers claimen als resultaat van hun behandeling kan de critiek van een *wetenschappelijke benadering niet doorstaan, al kan de* patient zich subjectief beter voelen", aldus prof. B.S. Polak, wnd. voorzitter van de Vereniging tegen de Kwakzalverij in Televizier Magazine van de Avro.

Televizier Magazine, gepresenteerd door Jaap van Meekeren en Wil Simon hield zich in de uitzending van 2 februari bezig met de verlangens van de paranormale genezers om opgenomen te worden in het ziekenfondspakket. In ons nummer van december 1981 hebben wij gememoreerd dat de beoefenaars van alternatieve geneeswijzen zich tot de ombudsman hebben gewend omdat de ziekenfondsen de visite aan de alternatieve genezer niet vergoeden.

vervolg van pag. 3

zwel dat niet meer operabel is? Dat is heel triest. Patiënten in het Antoni van Leeuwenhoekhuis te Amsterdam krijgen overigens desgewenst het Moerman-dieet.

Staal en straal

Moolenburgh: Ik sta er niet achter om kanker die te opereren valt niet te opereren.

Hornstra: Ik wil operatie integreren in mijn hele behandelwijze.

De stelling: Wie geneest heeft gelijk moet volgens dr. Schellekens luiden: Degene die *bewijst* dat hij geneest heeft gelijk. Moolenburgh vond dat wie genezen wil worden door dokter A dáár heen moet gaan. Dat is de vrijheid van de patiënt.

Hornstra: Wij krijgen de patienten in het laatste stadium van hun ziekte...

Opmerking uit de zaal: Je kunt wel zeggen dat het het dieet is, dat werkt maar het zou best kunnen zijn dat de inspanning om je aan dat dieet te houden werkzaam is.

Moet in het universitaire medische onderwijs een inleiding worden gegeven over alternatieve geneeswijzen? Prof. Polak: Ja, maar ik zou het niet bedenken. Een kritische noot mag niet ontbreken. Dr. Schellekens vond dat méér therapieën in het algemeen moeten worden onderwezen. Zowel dr. Moolenburgh als de heer Hornstra vonden dat alternatieve geneeswijzen aan de Universiteit moesten worden onderwezen.

Hiermee eindigde de discussie – overigens precies op de vastgestelde tijd. De organiserende werkgroep Gamma, voorzitter Jan-Kees Zwemstra, verdient stellig een pluim voor het feit dat hij dit symposium heeft georganiseerd – een niet gering aantal medische studenten heeft er uit kunnen ervaren op hoe weinig feitelijke resultaten van genezing de beoefenaren van de alternatieve geneesmethoden zich kunnen beroemen. En hun kritisch inzicht zal gescherpt zijn.

Televizier Magazine liet het optreden zien van een paranormale genezeres — later bleek het mevrouw C. Wouters te zijn — die de handen legde om het hoofd van een patiënt. Er werd medegedeeld dat er 300 paranormale genezers in ons land actief zijn. Over haar optreden zei de paranormale genezeres "mijn handen gaan trillen, zij brengen energie over"...

Wat de patient mankeerde? Dat wist zij niet. "Ik ga geen doktertje spelen", verzekerde de genezeres. "Mijn patiënten moeten eerst naar de dokter"...

De genezeres was lid van de NFPN, waarvan de aangesloten leden patiënten alleen in behandeling nemen wanneer die eerst naar de dokter zijn geweest.

Prof. Muntendam

Vervolgens kwam prof. dr. P. Muntendam in beeld, de voorzitter van de commissie voor alternatieve geneeswijzen. Men zal zich herinneren dat prof. dr. F.A. Nelemans, adviserend lid van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, dit rapport uitvoerig van commentaar heeft voorzien in een artikel, gepubliceerd in het eerste nummer van ons Actieblad, gedateerd september 1981.

Welnu, in Televizier Magazine verklaarde prof. Muntendam dat hij de wens van de alternatieve genezers om hun verrichtingen in het ziekenfondspakket opgenomen te zien heel begrijpelijk vond. "Ik bekijk het eigenlijk van het standpunt van de cliënt. Eerst komt hij bij de reguliere genezer en diens behandelingen worden wel vergoed. Als die behandeling faalt gaat de client naar een alternatieve genezer die wel succes heeft. Dan is het moeilijk te begrijpen dat ze de consulten van die alternatieve genezer niet vergoed krijgen", aldus de heer Muntendam.

Sessies van strijkers

De presentator van het programma deelde vervolgens mede, dat een consult gewoonlijk *f* 17,50 kost. De meeste sessies van strijkers spelen zich af in eenvoudige vertrekken. Er werd een patiënt getoond, die liggend op een soort rustbed, door de handen van een alternatieve genezer werd "bestreken". Het microfoontje bij de patiënt registreerde diens ervaringen: "ik voel of er iets *warms wordt opgelegd... het gaat branden op de borst...* dat gaat over, dan heb ik meer lucht".

Er werd niet medegedeeld wat deze patiënt voor klachten had (asthma?). Er werd nog even gerept van proeven in het buitenland met het "bestrijken" of, zo men wil "magnetiseren" van gewonde muizen en beschadigde planten, die een sneller herstel te zien zouden hebben gegeven. Daarop kreeg prof. Polak het woord. Wij hebben diens opvatting hierboven afgedrukt.

"Moeilijk hard maken"

De kijker kreeg vervolgens te horen dat de "alternatieven" een gezamenlijke omzet hebben van 30 miljoen gulden (alleen de 300 "strijkers"? - red. AtdK) en een afdelingsvoorzitter van de vereniging waarin de

"paranormalen" zijn verenigd, de NFPN — Nederlandse Fusie van Paranormale en Natuurgenezers — de heer J. Nieuwenhuis kwam in het beeld om te verzekeren: "Je bent een stukje idealist".

Of het hem iets deed aangeduid te worden als charletan.

— Daar heb ik geen moeite mee, aldus de heer Nieuwenhuis. Ik zie resultaten om me heen. Je helpt die mensen.

Over de kwestie van de kundigheid werden vragen gesteld aan voorzitter F. Honig van de NFPN. Hij gaf toe "Je kunt het zo moeilijk hard maken". Ervaren paragnosten beoordelen de aankomende leden op persoonlijke geschiktheid, een minimum van algemene ontwikkeling; verder moet men het effect meten van hun optreden bij patiënten.

Voorwaarden

Er zijn negen miljoen mensen in de ziekenfondsen. De voorzitter van de organisatie van Nederlandse ziekenfondsen, de heer H.J. Anbeek werd door Avro Televizier ondervraagd over het oordeel van deze fondsen in de onderhavige kwestie. Naar zijn oordeel moeten de alternatieven voor het zover is dat hun verrichtingen kunnen worden opgenomen in het ziekenfondspakket aan nogal wat voorwaarden voldoen. Zij moeten zich verenigen, hun opleiding moet gesanctioneerd worden door de inspectie van de volksgezondheid, er moet ook een tuchtrecht worden ingevoerd... en wanneer aan die voorwaarden is voldaan moet het mogelijk zijn, dat, na een ministeriële beschikking, opneming in het ziekenfondspakket geschiedt.

Er werd nog herinnerd aan een enquete volgens welke er naast zeven patiënten die baat vinden bij een alternatieve genezer er één is die van oordeel is dat "het niet helpt". Er is een particuliere verzekeringsmaatschappij die de consulten van alternatieve genezers wèl in haar pakket heeft opgenomen. Dr. C. Aakster, trad als woordvoerder op.

Presentator: Je gaat ongrijpbare dingen financieren.

Aakster: Ja, je moet andere criteria aanleggen. Je kunt je niet baseren op diploma's.

Ons commentaar

Avro's Televizier heeft zich niet laten spannen voor het karretje van de alternatieven. In tegenstelling tot de commissie-Muntendam, die géén contact heeft opgenomen met de Vereniging tegen de Kwakzalverij heeft Avro's Televizier in een vroeg stadium van de voorbereiding van het programma zich met de Vereniging verstaan. Niet alleen kreeg Prof. Polak in het kort gelegenheid zijn standpunt mede te delen ook werden op het beeldscherm exemplaren getoond van ons verenigingsorgaan.

Het ging in dit programma om de "strijkers", verenigd in de NFPN — niet te verwarren met de NWP, die zich op veel alternatieve terreinen beweegt. Maar opvallend is hoe vaag de toelatingsnormen zijn, ook van de NFPN. Maar vaag uitte zich ook de academisch gevormde heer Aakster. Wat prof. Muntendam betreft — de presentator stak zijn verbazing over diens standpunt niet onder stoelen of banken: dit was immers dezelfde Muntendam, die vroeger in de inspectie voor de volksgezondheid op moest treden tegen kwakzalvers! Muntendam maakte het zich gemakkelijk. Geen twijfels over kennis en kunde van de alternatieve genezer. Niet moeilijk doen over de vraag of in deze tijd nu men poogt de kosten van de volksgezondheid althans enigermate te stabiliseren het wel zo voor de hand ligt om een terecht als ongrijpbaar aangeduide "voorziening" in het ziekenfondspakket op te nemen.

TREFFENDE CITATEN VAN TAMAR

Enige tijd geleden schreef Tamar (Renate Rubinstein) in Vrij Nederland over alternatieve geneeswijzen. Wij veroorloven ons enige citaten uit dit twee kolom beslaande artikel, dat zo voortreffelijke het "alternatieve gevoel" analyseert.

- *"In Nederland zie je dat tegelijk met de godsdienst ook de wetenschap in aanzien gedaald is. In plaats van de kerken zijn de sekten ingetreden en in plaats van de wetenschap de alternatieve wetenschap".*
- *"In de alternatieve geneeskunde zie je terugval in een oeroud geloof: dat het vroeger beter was en de mensen wijzer. Het is een geloof dat zo oud is als het pratend zoogdier".*
- *"Chemische troep" is een begrip voor alles wat medisch vies en voos is. Hormonen, antibiotica, tranquillizers, slaapmiddelen (niet voor niets worden pillen door hun critici snoepjes genoemd), op z'n best bestrijden ze het symptoom en de alternatieve genezers zijn er tegen. Ze willen geen symptoom maar "heel de mens" genezen, niets meer en niets minder".*
- *"Wel is er "chemische troep" die uitstel, soms zelfs afstel, vaak verlichting kan brengen, niet altijd natuurlijk en niet voor alles maar er is meer dan er tien jaar geleden was en er zal over tien jaar nog meer zijn. Het is een bescheiden succes, maar in zijn bescheidenheid is het mij sympathieker dan de genezing van "heel de mens", die mij te veel doet denken aan de staat van permanente gelukzaligheid zoals die ons door Bhagwan en dergelijke beloofd wordt".*
- *"Thans gelooft men in een vroeger dat dichter bij de "natuur" stond en daarom natuurlijker was en daarom gezonder". (...) Het merkwaardige is dat dit geloof zich heeft weten door te zetten ondanks de enorme handicap van honderdvijftig jaar bevolkingsstatistieken die een andere taal spreken" (...) Maar het vertrouwen in de superioriteit van een levenswijze die dichter bij de natuur staat bleef ongeschonden en de natuurgeneeswijzen laten niet na de zogenaamde "natuurmens" in Afrika of Thibet aan onze verworden maatschappij ten voorbeeld te stellen".*

- *Van de gedachte alleen al kikkert men op. En het dieet, het abonnement op het tijdschrift met opwekkende gezondheidslectuur, de tientallen natuurtabletten die men vier maal daags moet innemen en niet te vergeten het alternatieve elitegevoel, verheffen vaak de stemming".*
- *"Bovendien kost het de patiënt vaak geld. Dat verhoogt de waarde van het alternatief medische advies en bewijst dat de patiënt niet te beroerd was om voor zijn gezondheid een offer te brengen. Het zou jammer zijn als onze nieuwe wet zo ver zou gaan om al deze alternatieve ingrepen door het ziekenfonds te laten betalen".*

DE WONDERBARE KRACHT VAN VLIERHOUT

Iemand die, met een "versleten heup" rondloopt en zodoende nogal scheef door het leven gaat, zal het niet aan allerlei goede raad ontbreken. "Naar de bottenkraakster van Wassenaar" zal iemand adviseren. Anderen hebben een wat eenvoudiger oplossing.

In het zuiden van het land hoorden wij het advies aan iemand met een versleten heup gegeven om een bosje vlierhout in bed te leggen. In een zakje genaaid moet hij daar naast gaan slapen en op de duur kan beterschap niet uitblijven. Het vlierhout moet wel aan enige voorwaarden voldoen. Het moet van jonge scheuten zijn, een jaar oud. Die scheuten moeten gesneden worden in stukjes van zo'n vijftien centimeter lengte. Met twintig stuks kan men een aardig linnen zakje vullen.

En dan maar vertrouwen hebben in de goede afloop. Het is ons niet bekend of het zakje met vlierhoutjes beter werkt aan het voeteneind dan wel verborgen onder het hoofdkussen. Maar een ding kan men de vlierhoutenthousiastelingen niet ontzeggen: het raadje loop niet in de papieren en men behoeft er zich niet over te beklagen dat het ziekenfonds niets vergoedt.

EEN DIK BOEK VOL ENZYMEN

Ja, daar is dan weer een uiterst aanlokkelijke aanbieding de brievenbus in komen glijden. Lees maar eens de in blauw gedrukte slagzinnen: „Verlies per week méér gewicht terwijl U eet zoveel U wenst dan wanneer U helemaal niets zou eten!" En dit is ook een goede: „10-15-25 kilo en méér vermageren en voor altijd slank blijven!"

Een en ander wordt geïllustreerd met twee foto's: een jonge vrouw voor een copieuze maaltijd aan tafel gezeten, het glas bourgogne in de hand, vrolijk lachend... en mooi slank dat ze is! Dit helemaal in tegenstelling tot de droef kijkende dikkerd er naast, die voor een leeg bord zit, glaasje water er naast. En de slanke bereikt dat alles "zonder dieet — zonder pillen — zonder oefeningen, op een "volstrekt natuurlijke manier" automatisch.

Dat lijkt te mooi om waar te zijn. Maar er worden nog enige pagina's van het vouwblad gebruikt om te overtuigen. Een vooraanstaand voedseldeskundige vond de oplossing: enzymen. Wie is dat eigenlijk wel? Zijn portret staat voorop: een opgewekt kijkende man met een volle, ietwat grijzende baard. Dat is dr. Donald Lepore. Waar hij werkt, wat zijn functie precies is wordt niet uit de doeken gedaan. Wel wordt verteld dat hij talloze proefnemingen deed en ontdekte dat enzymen vetmakende stoffen verbranden — iets wat al lang bekend is — en voorkomen dat deze worden opgestapeld in de vorm van overtollig vet. Derhalve: Met enzymen verliest u al uw overgewicht op een natuurlijke manier.

Nog een uitspraak uit de folder: Hoe meer enzymen U uw lichaam instuurt, hoe meer gewicht U verliest.

Na de lectuur van het vouwblad over deze "automatische vermagering" rijst natuurlijke de vraag: hoe kom ik aan die enzymen? Gelukkig zit er een bon aan het vouwblad en er naast... ja hoor, daar kunnen we kennis maken met dr. Donald Lepore, "wetenschappelijk schrijver en onderzoeker, bezit reeds jaren een wereldfaam als voedseldeskundige". Hij is "medical doctor in homeopathy" (Zürich) en "Doctor of Philosophy" (Florida). Hij stond aan het hoofd van een team Amerikaanse voedseldeskundigen dat vorig jaar om precies te zijn eind verleden jaar tot de opzienbarende ontdekking kwam...

Wie de bon invult ("U hoeft helemaal geen wilskracht aan de dag te leggen", is dat niet mooi?) ontvangt na enige tijd geen korfje enzymen zoals zij wellicht had verwacht maar een duur dik boek onder rembours. Wat er in staat weten wij niet. Onze zegsvrouwe was zo verstandig om het boek te weigeren. De postbode ging er mee terug naar Enzyme Weightloss Program — Europe, antwoordnr. 10.004, 4870 VB Etten-Leur".

MOERMAN-ARTSEN ZULLEN GEDRAGSREGELS OPSTELLEN

De kamerleden Janmaar — Abee en Borgman (beiden CDA) en Verkerk-Tuinstra (VVD) hadden aan minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne vragen gesteld over belemmering in de beroepsuitoefening van de zogenaamde Moerman-artsen. Zij vonden dat het "met de regelmaat van een klok aanklagen" van de leden van de werkgroep Niet-Toxische Geneeswijzen — de werkgroep waarin Moerman-artsen zijn verenigd — door de Geneeskundige inspectie in strijd is met de uitspraak van de vorige minister dat er geen sprake van is dat Moerman-artsen worden vervolgd. Zij wilden weten of het beleid sinds 9 april (1981) gewijzigd is en vroegen de minister te bevorderen dat — hangende het door de Kamer gevraagde onderzoek naar de Moerman-methode de zogenaamde Moerman-artsen niet worden belemmerd in hun beroepsuitoefening.

Wij laten hieronder het volledige antwoord volgen van minister Gardeniers-Berendsen.

1. Die mening (namelijk dat de Moerman artsen met

de regelmaat van een klok worden aangeklaagd, red.) deel ik niet. In een tijdsbestek van ongeveer drie jaren, te rekenen vanaf eind 1978, zijn door de geneeskundige inspectie twee klachten tegen Moerman-artsen ingediend, niet op grond van het feit dat zij de Moermantherapie toepassen, maar op grond van het vermoeden, dat zij in hun medisch handelen ernstige misslagen zouden hebben begaan. Van een met de regelmaat van de klok aanklagen van deze artsen is derhalve geen sprake. Beide klachten zijn nog sub judice.

2. Het beleid is sinds 9 april jl. niet gewijzigd. In een ambtelijk overleg dat op 14 september jl. met het bestuur van de Artsenwerkgroep voor Niet-Toxische Geneeswijzen is gevoerd is onder meer gebleken, dat de grief van het door de inspectie ontketenen van een heksenjacht op de Moerman-artsen, niet hard is te maken gezien het geringe aantal klachten. Het is wel zo dat deze artsen zich permanent bedreigd voelen, doordat zij een van het gangbare patroon afwijkende therapie toepassen en zich zodoende met name in het intercollegiale verkeer en in hun betrekkingen met patiënten blootstellen aan meer risico's dan de doorsnee arts.

Om deze reden is afgesproken dat de Moerman-artsen, overeenkomstig de gebruiken in de beroepsgroep, zelf gedragsregels zullen opstellen voor hun handelen bij het toepassen van de Moerman-therapie en deze daarna ter toetsing zullen voorleggen aan de Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunst en de inspectie. Deze gedragsregels zijn bij de Artsenwerkgroep nog in studie.

3. Er is geen sprake van belemmering in de beroepsuitoefening. Een regionale geneeskundige inspecteur gaat eerst dan tot het indienen van een klacht bij het medisch tuchtcollege over, wanneer hij over aanwijzingen beschikt dat een arts niet volgens de regelen der kunst handelt of in strijd met hetgeen in kringen van beroepsbeoefenaren gebruikelijk is, aldus besluit de minister haar antwoord aan de kamerleden. (Inmiddels hebben, begin maart, de ruim twintig z.g. Moerman-artsen voorlopig hun medewerking aan het onderzoek opgeschort, omdat tegen vier hunner een tuchtrechtklacht loopt).

CONSUMENTENBOND: TE VEEL ZOUT IN HET ETEN

Veel levensmiddelen zijn te zout. Met kant-en-klare etenswaren, met blikgroenten, met soepen en sauzen uit blik en pakjes, met het brood en met de kaas krijgen we, onnodig, veel meer zout binnen dan goed is voor de gezondheid. Dit stelt de Consumentenbond vast in het februarinummer van zijn blad Consumentengids. De bond vindt dat er snel een wettelijke dam moet worden opgeworpen tegen het zoutovervloed. Blikgroenten en babyvoeding moeten volgens de bond verplicht zonder zout worden bereid, en voor soep, brood, kaas en kant-en-klaar produkten moeten er scherpe beperkingen van het zoutgehalte komen. Naar schatting krijgt de Nederlander gemiddeld tussen de 10 en 15 gram zout per dag binnen, dat is vele grammen te veel.

In een blik of diepvriespak bami of nasi zit al ruim 5 gram zout, in een diepvriespizza minstens 4 gram, in een bord soep uit een pakje 2 gram, in vier sneetjes brood 2,3 gram, in een portie kaas op de boterham al gauw een halve gram en in een portie sperziebonen uit blik 1,3 gram.

Al deze en nog veel meer schepjes zout bedreigen onze gezondheid. Zout is de hoofdschuldige van te hoge bloeddruk, die het risico van hersenbloeding, hartinfarct, nier- en oogbeschadigingen verhoogt.

De Consumentenbond vindt dat om te beginnen een eind moet worden gemaakt aan totaal overbodige toevoeging van zout in blikgroenten en babyvoeding. Het maximum zoutgehalte van brood en van kaas moet omlaag en er moeten ook strikte maxima worden gesteld aan het zout in allerlei kant-en-klare produkten die op steeds grotere schaal worden gegeten. Tenslotte moeten de levensmiddelen fabrikanten worden verplicht het zoutgehalte te vermelden op de verpakking, liefst per portie, om de consumenten de broodnodige duidelijkheid te geven over wat ze nu nog vaak ongemerkt aan zout binnenkrijgen. Aldus de Consumentenbond.

DE NEP-ARTS

Blijkbaar een onuitroeibaar verschijnsel — altijd zijn er weer lieden die zich uitgeven voor arts en gemeenlijk doen zij dat met weinig oorbare bedoelingen. Zo is onlangs in Amsterdam een 34-jarige man aangehouden, technicus van beroep, die probeerde als arts van de GG en GD door het leven te gaan. Hij gaf zich bij telefoongesprekken met buitenlandse gezinnen uit voor schoolarts die op huisbezoek wenste te komen.

Dat huisbezoek wekte overigens argwaan: de man betastte de kinderen onzedelijk en vond het ook nog nodig de moeders een lichamelijk onderzoek te laten ondergaan.

FENACITINE UIT PIJNSTILLERS

De stof fenacetine, die in pijnstillers placht te worden gebruikt is niet ongevaarlijk. Langdurig en overmatig gebruik van pijnstillers met fenacetine kan leiden tot ernstige aandoeningen van nieren, ja zelfs tot kanker van de urinewegen en bloedafwijkingen. Vandaar dat het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen de farmaceutische industrie heeft benaderd om pijnstillers te vervaardigen zonder of met zo weinig mogelijk fenacetine. Met het oog op te verwachten maatregelen van de overheid heeft een deel van de farmaceutische industrie al op voorhand maatregelen getroffen. In de Witte Kruispoeders bijvoorbeeld worden al stoffen ter vervanging van fenacetine gebruikt. Dat is ook het geval met Saridon. De pijnstiller Chefarine 4 is uit de handel genomen.

INDRUKWEKKEND VISITEKAARTJE

Onlangs heeft zich te Purmerend een paranormale genezer en magnetiseur gevestigd. Deze "collega's komen hier zo langzamerhand als paddenstoelen uit de grond", zo schreef ons een lid, die ons het visitekaartje van de paranormale genezer deed toekomen. Dat ziet er als volgt uit:

Dhr. Alex Mascarenhas, A.M.P. (Eng)
Diploma: AK.p, AK.m., M.t., P.G. (Ned)
Paranormaal Genezer en Magnetiseur
Akupressuur en Massage
Meditatie en andere ontspanningstechniek ook voor kinderen.

Dan volgt het adres en het telefoonnummer en onderaan leest men dan nog op het visitekaartje:

I wish you health, peace and happiness.

Let op die afkorting voor De heer, Dhr. Wedden dat heel wat onoplettende lieden denken dat dat een doctorsgraad is en inplaats van Dhr. Dr. menen te zien? Maar we moeten toegeven: *Alex is van vele markten* thuis, daar in de marktstad Purmerend.

TEVREDENHEIDS-BETUIGINGEN

In de tijd dat men in de kranten advertenties opnam voor allerlei dubieuze geneesmiddelen kon men daarbij vaak tevredenheidsbetuigingen afgedrukt zien. Fabrikanten van kwakzalversmiddelen zagen kans om hele boekjes uit te geven met zulke tevredenheidsbetuigingen.

Tevredenheidsbetuigingen moeten nu de weg plaveien voor het toelaten van de alternatieve genezers tot de kassen van de ziekenfondsen en ziektekostenverzekeringen. De Nederlandse Fusie van Paranormale en Natuurgenezers, de NFPN, laat op het ogenblik een onderzoek instellen met als eerste resultaat de ervaringen van drieduizend patiënten. Dat zijn dan meest tevredenheidsbetuigingen. Driekwart van de patiënten van leden van de NFPN heeft baat bij de behandeling gevonden, zo valt uit het boekwerk op te maken.

Deze actie van de Nederlandse Fusie van Paranormale en Natuurgenezers gaf de AVRO aanleiding tot de uitzending van Avro's Televizier gewijd aan de "strijkers". Men vindt een beschouwing over deze uitzending op pag. 4 en 5 van ons Actieblad.

GEVAARLIJK VERMAGERINGS-MIDDEL

In Zuid-Limburg verschaffen mensen zich een vermageringsmiddel uit België, door naar Belgische artsen te gaan. Het gaat om een middel dat in Nederland verboden is en dat bestaat uit amfitamine en schildklierhormonen. Amfitamine, dat bij de groep van de wekamines hoort valt in ons land onder de opiumwet. Het kan tot verslaving leiden. Aan misbruik van schildklierhormoon zijn gevaren verbonden. De inspecteur voor de volksgezondheid in de provincie Limburg, A. Hanekamp, heeft dan ook een waarschuwing doen uitgaan tegen het gebruik van dit uit België afkomstige vermageringsmiddel.

SPIERVERSTERKER IN DE BAN

Tijdens de Olympische Spelen te Moskou in 1980 hebben atleten op grote schaal gebruik gemaakt van een z.g. spierversterker, het hormoonpreparaat testosteron. Dit hormoon maakt de mensen agressiever en alerter. De medische commissie van het Internationaal Olympisch Comité heeft het hormoonpreparaat op de dopinglijst geplaatst. De Duitse dopingonderzoeker Donike heeft een methode uitgewerkt om toediening van testosteron in de urine aan te tonen. Het menselijke lichaam produceert twee verschillende hormonen epitosterene en testosteron. Meting van de verhouding tussen beide hormonen kan uitwijzen of extra hormoon is toegevoegd.

Tijdens de Olympische Spelen te Moskou kon gebruik van het hormoonpreparaat nog niet worden aangetoond in urinemonsters. Volgens de Westduitse dopingonderzoeker zouden tussen de 10 en 20 pct. van de medaillewinnaars de spierversteviger hebben gebruikt. Vooral bij vrouwen openbaren zich nadelen bij het toedienen van testosteron dat aangemaakt wordt in de bijnierschors en in de zaadballen: zij krijgen een zwaardere stem, er doet zich baardgroei voor en er kunnen veranderingen optreden in de geslachtsorganen.

KOFFIE, LIBRIUM EN VALIUM

Er kan nauwelijks een artikel gewijd aan de hard drugs verschijnen of koffie en tranquillizers worden er bijgehaald. Wij herinneren ons een artikel over drugs met als illustratie een... kopje koffie. Maar ook de tranquillizers, die toch echt geen roesmiddelen zijn, worden er te pas en te onpas bij gesleept. Men doet het dan graag voorkomen alsof de halve bevolking verslaafd is aan valium en librium. In de tijd dat het mode was dat op scholen voorlichting over drugs werd gegeven bestond een voorlichtster in Amstelveen het om te stellen: Het is minder erg dat je broer een stickie rookt dan dat je moeder valium neemt. En zij beroemde zich er op dat ze kinderen had kunnen overhalen om hun moeder er toe te brengen de notabene door de dokter voorgeschreven tranquillizer niet meer in te nemen.

Maar tranquillizers, slaapmiddelen en bij zelfmeditatie gebruikte pijnstillers hebben, hoe veel besproken ze ook mogen zijn, in de totale omzet van geneesmiddelen maar een bescheiden aandeel. In totaal halen ze *nauwelijks 8 pct. van de omzet. Wat aantikt zijn de* antibiotica en de hart- en vaatmiddelen. Zij zijn goed voor een kwart van de omzet.

Actieblad

JUNI 1982
93ste JAARGANG, NR. 2

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

UITGAVE VAN DE VERENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ, VERENIGING TOT EVALUATIE VAN ALTERNATIEVE BEHANDELMETHODEN EN TOT BESTRIJDING VAN DE KWAKZALVERIJ

Redacteur: J. Th. Balk, Keverberg 54, 1082 BE Amsterdam *Verschijnt 4 x per jaar*

"NIET VAN DEZE TIJD" PROF. POLAK HEKELT WETENSCHAPSOPVATTING VAN COMMISSIE-MUNTENDAM

Prof. B.S. Polak, waarnemend voorzitter van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, hekelde tijdens een voordracht op de jaarvergadering van de Vereniging, de wetenschapsopvatting van de commissie-Muntendam. In haar rapport accentueert de commissie de holistische benadering van de alternatieve genezers. Holisme is een wijsgering theorie die uitgaat van de totaliteit van het organisme ter verklaring van levensverschijnselen. "Die pretentie is niet waar te maken", aldus prof. Polak. Ook binnen de reguliere geneeskunst is een benadering van de hele mens aan de gang. Er zijn alternatieve genezers die op hun drukke spreekuren de patiënten aan de lopende band afwerken. Homeopaten en anthroposofische genezers trekken nog wel eens veel tijd voor hun patiënten uit, zeker de eerste keer.

De alternatieven stellen, dat hun eigen benadering niet kan worden getoetst volgens de normen van de regulierende geneeskunde. Maar objectieve criteria zijn nodig om de effectiviteit van hun geneeswijzen te beoordelen; reeksen moeten kunnen worden vergeleken.De moderne wetenschap is toetsbaar en draagt een cumulatief karakter — er wordt voortdurend weten toegevoegd aan het bestaande. Hoe geheel anders is het gesteld met de alternatieve geneeswijzen: het gedachtesysteem blijft hetzelfde, een cumulatief karakter ontbreekt.

Onjuiste indruk

De wetenschapsopvatting zoals die in het rapport van de commissie-Muntendam naar buiten treedt is niet van deze tijd, oordeelde prof. Polak, die voorzitter is geweest van de commissie uit het hoofdbestuur van de Koninklijke Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst die een reactie op het rapport van Muntendam en de zijnen samenstelde. Ook meende hij dat het kwantitatieve element in het rapport een onjuiste indruk vestigt. Zo wordt er gesproken over zes tot acht miljoen contacten van patiënten met alternatieve genezers per jaar. Maar er wordt niet bij gezegd, dat naar schatting in Nederland jaarlijks in het geheel zo'n honderd miljoen contacten met de reguliere geneeskunst (huisartsen, specialisten, poliklinieken, ziekenhuisbehandelingen) plaats vinden. Neemt men dat in aanmerking dan komt men tot zo'n 7 pct voor de alternatieve contacten. Dat maakt een totaal andere indruk dan het getal van zes à acht miljoen.

Weggemoffeld. . .

De maatschappelijke betekenis van de alternatiev geneeswijzen zou volgens het rapport blijken uit... de instelling van de commissie-Muntendam. Die commissie had trouwens een eenzijdige samenstelling. Veel leden hadden een affiniteit met alternatieve geneeswijzen. Twee minderheidsrapporten konden slechts met moeite worden gepubliceerd en in de Engelse uitgave van de conclusie van het rapport zijn die minderheidsrapporten weggemoffeld.

Het lid Paul van Dijk zegt van zichzelf: Ik ben een reguliere arts en sta open voor alternatieve benaderingen. In het weekblad Gezondheidszorg heeft Van Dijk een artikel geschreven over het symposium te Utrecht dat hij voorzat (men leze hierover het maartnummer van het *Actieblad tegen de Kwakzalverij*). Daarin zegt hij: er zijn twee soorten kankerbestrijding. De teneur van zijn artikel is dat het gelijkgerechtigde geneeswijzen zijn. Iemand met die mentaliteit is bevooroordeeld.

Danig onderschat

De commissie Muntendam legt in haar rapport voor de beoordeling of een alternatieve genezer al of niet een kwakzalver is maatstaven aan als goede trouw, integriteit, bereidheid tot samenwerking met reguliere artsen. En wanneer dan wordt gesteld dat de alternatieve genezer zich op de "hoogte moet stellen van de ontwikkelingen van de reguliere geneeskunst" dan

NIEUWE ACCEPTGIROKAART

Er worden opnieuw acceptgirokaarten verzonden, voorzien van het jaartal 1982 en de naam van het betreffende lid van de Vereniging tegen de Kwakzalverij. Wie al betaald heeft wordt verzocht de kaart terug te sturen met de mededeling dat al voor 1982 is betaald. De penningmeester betuigt bij voorbaat zijn welgemeende dank voor de medewerking. (Eind december waren acceptgirokaarten verzonden abusievelijk zonder naam en adres van het betrokken lid en voorzien van het jaartal 1981, terwijl 1982 bedoeld was.)

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Vereniging tegen de Kwakzalverij

Opgericht 1 januari 1881
Correspondentie-adres: Bergse Dorpsstraat 101
3054 GC Rotterdam; tel. 010-187149

BESTUUR:

Voorzitter: vacature
Secretaris: drs. I.A. van de Graaff, Rotterdam
Penningmeester: D. Uitterdijk, Medemblik
Leden: G.R. van den Berg, Amsterdam
mr. J.S.W. Holtrop, Haarlem
prof. B.S. Polak, Amsterdam

Adviserende leden:
S. Lelie, Middelburg
prof. dr. F.A. Nelemans, Duivendrecht

Postgiro van de Vereniging **32237** ten name van Penningmeester van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Medemblik.
De **contributie** bedraagt thans *f* 30; voor studenten en leerlingverpleegkundigen *f* 10; begunstiger wordt men door een schenking aan de vereniging van minimaal *f* 100.

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

wordt de complexiteit van de hedendaagse geneeskunde toch wel danig onderschat. Daarentegen pleit de commissie uit de Kon. Maatschappij voor de Geneeskunst voor een scherpere definitie waarmee te werken valt. Niet alleen de bedrieger is een kwakzalver maar ook de man die het eerlijk bedoelt maar volstrekt onkundig is. Juridisch valt de scheiding te maken: bevoegd - onbevoegd, inhoudelijk: deskundig - ondeskundig.

Onkritische weergave

Het rapport geeft een onkritische weergave van de talrijke alternatieve behandelwijzen. Wat had bewezen moeten worden, wordt al bewezen geacht! Beter verteerbaar vindt prof. Polak het optreden van artsen die homeopatie toepassen, natuurgeneeskunde, acupunctuur of die zich op de antroposofie baseren omdat die in een aantal gevallen reguliere methoden zullen toepassen. "Er is een zekere veiligheidsklep ingebouwd".

Waarom gaan mensen naar alternatieve genezers? De principiële groep, zoals de Christian Science-aanhangers vormt een te verwaarlozen aantal. Het merendeel van de patiënten die de alternatieve genezers opzoeken doet dat incidenteel, omdat ze "au bout" zijn met de geneeskunde. Dat berust voor een deel op het feit dat de geneeskunde hen (nog) niet kan helpen òf dat de officiële geneeskunde zo wordt gebracht dat ze niet overkomt, zodat de patiënt gefrustreerd raakt.

Kwaliteitsbewaking

Hoe gaat de arts met deze feiten om? Vroeger plachten artsen te zeggen: als je daarheen gaat is onze relatie uit. Die houding is voorbij. Al zal hij wel duidelijk maken dat de patiënt een reële kans kan verspelen. In een belangrijk deel van de gevallen weet de behandelende arts niet van het alternatieve consult.

Tenslotte ging prof. Polak in op de aanbevelingen van het rapport van de commissie-Muntendam. De voorgestelde overgang van beroepsbescherming — de wet van Thorbecke uit 1865 — naar bescherming van de titel brengt de kwalitatieve bewaking van de gezondheidszorg in gevaar. In die kwaliteitsbewaking heeft, besloot de heer Polak, onze vereniging een taak.

JAARVERSLAG SECRETARIS

In het Diaconessenhuis aan de Bosboomstraat te Utrecht hielde de Vereniging tegen de Kwakzalverij op 8 mei j.l. haar jaarvergadering. Elders in dit nummer kan men een verslag lezen van de voordracht die prof. Polak, de waarnemend voorzitter van de vereniging, bij deze gelegenheid hield.

De secretaris drs. I.A. van de Graaff, deelde mede, dat nog naarstig wordt gezocht naar een voorzitter. Sedert de vorige vergadering van de leden kwam het bestuur negenmaal bijeen. Daarbij is herhaaldelijk gesproken over een workshop met lezingen en discussies die de vereniging in de toekomst hoopt te organiseren. Het verenigingsorgaan verschijnt nu weer geregeld: in september 1981 kwam het eerste nummer van de pers onder de titel *Actieblad tegen de Kwakzalverij*. De vereniging krijgt van de leden nog wel eens vragen over vouwblaadjes van alternatieve geneesmiddelen. Soms ook gaat het om pakken geneesmiddelen tegen rembours. Het bestuur vindt het geen zinnige zaak voor de vereniging om die pakken met geneesmiddelen over te nemen voor een eventueel onderzoek.

VERSLAG VAN DE PENNINGMEESTER

De penningmeester van de Vereeniging tegen de Kwakzalverij, de heer D. Uitterdijk, bracht ter algemene vergadering te Utrecht zijn verslag uit. Hij wees er op dat de hoge drukkosten van het verenigingsorgaan vrijwel de hele contributie van *f* 30 opslokken. De financiële toestand van vereniging is echter, o.a. door schenkingen, alleszins gunstig. Er zijn thans 750 leden. Helaas zijn bij de verzending van de accept-girokaarten door het adresseerbureau fouten gemaakt. Op de kaart werd vermeld contributie 1981 terwijl bedoeld was 1981. Bovendien werd de naam van de afzender er

niet op vermeld, zodat de penningmeester een flink aantal accept-girokaarten heeft ontvangen die hij niet kan thuisbrengen omdat de handtekening onleesbaar is...

"Aanloopperikelen", aldus de penningmeester over deze gang van zaken. Maar hij bleek wel getroost door het feit, dat heel wat leden vrijwillig hun contributie hadden verhoogd.

OOK PROF. MUNTENDAM KENT DE KEERZIJDE VAN DE MEDAILLE

In het blad Welzijn, dat uitgegeven wordt door de Vereniging van Nederlandse Ziekenfondsen komt prof. Muntendam aan het woord met zijn bekende stelling dat de gezondheidszorg niet voorbij kan gaan aan het feit dat de helft van de mensen die hun baat zoeken bij een alternatieve genezer een duidelijke verbetering bij zichzelf zouden waarnemen. Ook bekend is zijn opvatting dat men de onbevoegde wat basiskennis dient te geven over anatomie, pathologie, hygiëne en dergelijke opdat ze hun grenzen beter leren kennen.

Hun grenzen

Prof. Muntendam zegt ditmaal: de medaille heeft ook een keerzijde. Hij vindt het zonder meer af te keuren als mensen door alternatieve geneeswijzen te laat bij een arts komen. Of als de doelmatige therapie van een arts wordt onderbroken. En hij doet dan het trieste verhaal van een kind met suikerziekte. De ouders gingen naar een alternatieve genezer die adviseerde de insuline te laten staan en zijn middeltje te gebruiken. Na drie dagen was het kind door diabetisch coma overleden. "Dit is een schandelijke handelwijze die niet zwaar genoeg gestraft kan worden. Alternatieve kankertherapieën vind ik ook zo griezelig. Kwalijke praktijken zijn dat. Dat noem ik nu kwakzalverij. Vooral als die patiënten met gewone behandelmethoden nog geholpen zouden kunnen worden: door bestraling, chirurgisch of met medicijnen", aldus prof. Muntendam.

KLACHTEN OVER DE Z.G. MOERMAN-ARTSEN

In het geheel zijn tegen vier z.g. Moerman-artsen klachten ingediend. Dit antwoordde minister Gardeniers op vragen van het kamerlid Van Dis (SGP). Dit kamerlid meende dat de geneeskundig inspecteur in Noord-Brabant de z.g. Moerman-artsen discrimineerde. Hij zou o.a. hebben opgemerkt dat de z.g. Moerman-therapie "aanzienlijke schade aan de volksgezondheid kan toebrengen".

In haar antwoord zei de minister dat het volgens haar niet voorkomt dat ambtenaren zich negatief uitlaten over de kwaliteit van de Moerman-artsen. Wel heeft de Brabantse inspecteur een klacht ingediend bij het Medisch Tuchtcollege op verzoek van een chirurg. Deze chirurg had een kankerpatiënt geadviseerd zich te laten opereren. De patiënt ging echter bij een Moerman-arts te rade maar kwam later toch weer terecht bij de chirurg voor operatief ingrijpen nadat zijn toestand was achteruit gegaan.

De klachten waren aanleiding tot de opschorting door de artsen die de Moerman-methode toepassen om verder mede te werken aan een onderzoek naar de waarde van de therapie. "Eerst moet het mes van tafel", zeggen zij, waarmee dan niet het mes van de chirurg is bedoeld maar de bedreiging van een klacht.

Uit het weekblad Gezondheidszorg blijkt dat de betrokken Moerman-arts over wie het kamerlid Van Dis zijn vragen stelde de arts H. Schram uit Berlicum is. Er zijn nu zes klachten over Schram ingebracht. Tegen een redacteur van het weekblad verzekerde Schram dat hij de laatste vijf jaar een goed resultaat heeft bereikt met 40 kankerpatiënten, die allemaal na de behandeling met reguliere methoden bij hem kwamen en van wie zeker 80 pct. er slecht aan toe was. "Goed resultaat betekent dat de kwaal helemaal is verdwenen of dat het genezingsproces in gang is gezet".

In hetzelfde Weekblad Gezondheidszorg schreef Kees de Leeuw over het voorgenomen onderzoek naar de Moerman-methode waarbij hij gesprekken voerde met de Alkmaarse arts J. Wiese (een "Moerman-arts") en de Rotterdamse internist J. Mulder, die zeer sceptisch staat tegenover de therapie. Hij heeft wel bemerkt dat de Moerman-methode terrein aan het winnen is. Eerst ging het om patiënten die in het laatste stadium van hun ziekte verkeerden en er hun heil zochten. "Maar het kruipt op". Ook patiënten met weinig uitzaaiingen gaan nu naar een Moerman-arts en daar heb ik moeite mee. Het mag mijns inziens nooit zo zijn dat dit leidt tot uitstel van een reguliere therapie", aldus dokter Mulder.

Maar de Moerman-artsen, aldus Jan Wiese, zien hun patiënten liefst in een zo vroeg mogelijk stadium. "Feitelijk staat mede de mondigheid van de patiënt op spel", aldus Wiese.

Waarop Mulder: Natuurlijk erken ik het zelfbeschikkingsrecht van de patiënt. Persoonlijk word ik hels, als een vrouw met een klein kwaadaardig gezwel zich door een Moerman-arts laat behandelen, maar ze beslist wel zelf.

KRITIEK OP RAPPORT-MUNTENDAM

De sectie geneeskunde van de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen vindt een aantal uitgangspunten van het rapport-Muntendam over de alternatieve geneeswijzen onjuist. De sectie is het ook allerminst eens met de conclusies van het rapport, waarin zij een onjuiste voorstelling aantreft van wat er aan medisch wetenschapplijk onderzoek is gedaan ter verbetering van de volksgezondheid. In het rapport wordt voorbijgegaan aan wat er in de laatste tijd aan belangrijke vooruitgang is bereikt bij de behandeling van hart- en vaatziekten, kanker en infectieziekten, vindt de sectie.

HETTEMA'S HANDEL

Onlangs heeft de burgemeester van Hilversum, mr. W.R. van der Sluis, de "Eerste Nederlandse polikliniek voor Natuurgeneeswijzen, homeopathie en acupunctuur" geopend. Er is een stichting gevormd voor de exploitatie van deze kliniek waarvan de voorzitter is de natuurgenezer Felix Ragnar Hettema. Hij heeft ook plannen om in Zuidelijk Flevoland een "natuurgeneeskundig gezondheidscentrum" te vestigen.

Ter nadere toelichting vonden we bij de drogist een in kleurendruk uitgevoerde brochure van Hettema, op de omslag afgebeeld zittend in een dure stoel, een hond aaiend met de linkerhand en in de rechterhand Hettema's Gezondheidsboek. Op bladzijde 15 deelt Felix Ragnar Hettema die graag de naam van zijn vader gebruikt, de arts Hettema, mede wat het doel is: spoedige vestiging van een groot (preventief/therapeutisch) medisch centrum op basis van natuurgeneeswijze, etc. Men kan al vast als deelnemer ingeschreven worden voor *f* 10 per week (gezinnen *f* 15) exclusief de opname-toeslag. De deelnemers zullen recht hebben op gratis consulten en kleine medische handelingen.

De brochure puilt verder uit van aanbevelingen voor de reformprodukten van Hettema: tarwekiemolie, bisomon, lecithine, bio-strathelixer, Ca-Sodrank, brandneteltabletjes... Circa 2000 Nederlandse drogisten hebben een "mooi essentiepakket reformprodukten" in huis onder de naam Hettema Reform. Aldus de secretaris van de stichting, Fred Kleintjes, die ook niet verzuimd de arts voor natuurgeneeswijze IJsbrand Hettema, die in 1964 is overleden, in herinnering te brengen. Om het publiek niet af te schrikken wordt het reform-assortiment aangeboden in niet-alternatieve sfeer, zo wordt nadrukkelijk verzekerd.

ALTERNATIEF GEVOEDE BABY'S

De alternatief gevoede baby kan te kort komen, waarschuwt Thea van Emden in De Volkskrant. Er zijn ouders die de extreme theorieën van de makrobiotici overnemen en zich keren tegen het melkgebruik. Dat zou immers alleen bestemd zijn voor de kalveren? Daarmee dan wel het hele domesticatieproces van het rund in de nieuwe steentijd overboord werpend die de aanvulling van het menselijk voedsel van vlees, graan en vruchten met melk en zuivel mogelijk maakte. Bij gebrek aan borstvoeding krijgt de baby dan een mengsel van "Kokoh" (kindermeel) water en notenmelk. Dit is een onvolwaardige voeding. Het kindje krijgt daardoor rachitis en ook groeistilstand kan zich voordoen.

Op consultatiebureaus voor de zuigelingenzorg worden overigens de werkers geconfronteerd met een groeiend aantal ouders die de voorkeur geven aan een alternatieve leefwijze en die hun babies ook alternatief willen voeden. Zij wijzen de fabrieksmatig vervaardigde "gehumaniseerde" zuigelingenvoeding van de hand, ook al wordt daarin de samenstelling van de moedermelk zo goed mogelijk nagebootst. Ook komt het voor dat men liever met geitemelk het flesje van de baby wil vullen dan met koemelk. De provinciaal kinderarts in Noord-Brabant, dr. A. Swaak, heeft onlangs in het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde adviezen gegeven over de vervangende babyvoeding.

REUMATOLOGEN VINDEN DE KASTANJE OP ZAK "ONINVOELBAAR"

De Nederlandse Vereniging van Reumatologen heeft een rapport samengesteld over alternatieve geneeswijzen. Het rapport, dat door deze vereniging werd aanvaard en samengesteld werd door de artsen J.J. Rasker, F.J.F. Steiner en H. van der Leeden, is inmiddels gepubliceerd, o.a. in het reumablad In Beweging.

Het is niet juist alle alternatieve geneeswijzen over één kam te scheren, aldus het rapport. Zo is de *fysiotherapie* al volledig geaccepteerd. In Engeland en West-Duitsland wordt *manuele therapie* door orthopaedische chirurgen en fysiotherapeuten toegepast maar moeilijker ligt het met *haptonomie* en *bindweefselmassage*. De theorieën achter de *chiropraxie* zijn moeilijk te volgen al wordt de methode hier en daar in de Ver. Staten erkend en aan universiteiten onderwezen.

Badtherapie is in landen als Frankrijk, West-Duitsland, Zwitserland de oorsprong geweest van de reumatologie. In de *homeopathie* zijn verschillende richtingen, vaak gecombineerd met dieet en leefregels. Een goed succes dat in Glasgow geboekt zou zijn bleek naderhand van twijfelachtige aard.

Acupunctuur wordt door een deel van de reumapatienten als een tijdelijke pijnstilling (enkele dagen) gezien. De diëten bij acupunctuur geadviseerd zijn ons westerse mensen zo vreemd, dat geen patiënt in Nederland ze vol kan houden.

In de West-Duitse geneeskunde is een plaats ingeruimd voor geneeswijzen die voor de rapporteurs onbegrijpelijk of verdacht zijn zoals *zytoplasmatische* therapie, en *Zelltherapie*. Ook *enzymtherapie* blijkt niet uit te bannen. Een goed opgezet onderzoek liet geen resultaat zien van deze enzymtherapieën bij reumapatienten. Wat de *dieettherapie* betreft is er nog geen dieet bekend dat reumapatienten kan genezen. "Toch is de idee dat een betrekkelijk nieuwe ziekte die immers pas enkele eeuwen geleden voor het eerst werd beschreven mogelijk iets met veranderde voedingsgewoonte of met een veranderende darmflora te maken zou hebben niet onaantrekkelijk".

Bijensteken en *mierenzuur* werden in Nederland vaak toegepast in de tijd dat de arts alleen maar goud en aspirine voor de reumapatienten ter beschikking hadden. In Duitsland en op het platteland worden deze therapieën, vaak als extracten, nog gegeven.

De *antroposofische* geneeskunde gaat uit van een ander mensbeeld en past evenals de natuurgeneeswijze(n) kruiden en theesoorten al of niet met talloze diëten toe. Of het helpt? Er worden geen wetenschappelijk toetsbare bewijzen voor aangevoerd, alleen een rij van

ziektegeschiedenissen waarbij de geneeswijze met succes zou zijn bekroond.

Voor veel gelovigen geven *gebedsgenezingen* en *bedevaarten* steun en troost.

"Oninvoelbaar" waren voor de commissie: *iriscopie, plaskijkers* (jazeker, in 1980, jaar van het onderzoek!), *strijkers* en het dragen van vele soorten *amuletten* zoals armbanden en kastanjes.

CONSUMENTENBOND CONTRA TANDPASTA 'TEGEN GAATJES'

De nieuwe tandpasta 'tegen gaatjes' die onlangs met veel tamtam op de markt is gebracht, helpt volgens de Consumentenbond niet beter tegen beginnend tandbederf dan een aantal gewone fluortandpasta's. Van deze nieuwe tandpasta, Prodent Plus, beweert de fabrikant dat dit 'mineraliserende' produkt het herstel van beginnend tandbederf bevordert. De Consumentenbond, die bezig is met een vergelijkend onderzoek naar tandpasta's, waarschuwt in het april nummer van zijn blad Consumentengids dat de fabrikant deze bewering niet waar kan maken.

Voor het herstel van het tandglazuur in de mond zorgt het calciumfosfaat in het speeksel. Volgens de Consumentenbond helpt iedere goede fluortandpasta bij dit herstel van beginnende gaatjes. Bij een onderzoek op dit punt van zes verschillende merken tandpasta komt Prodent Plus zeker niet beter uit de bus. Prodent Plus belooft echter in de reclame wel meer en schermt daarbij met een 'wetenschappelijk' rapport van de Universiteit van Groningen. De Groningse onderzoekers zelf kunnen zich in de beweringen van Prodent bepaald niet herkennen.

SLANKMAKERS EN DIKMAKERS

Wie wil vermageren, moet niet verwachten dat hij dat met het eten van halva-produkten bereikt. Dit schrijft de Consumentenbond in de Consumentengids van mei. Volgens de Bond vervangen de halvaprodukten vooral levensmiddelen die minder gevaarlijk zijn voor de lijn; het zijn bijna allemaal produkten die men toch niet veel eet. Van alle halfvolle produkten is alleen halfvolle melk aan te raden. Iemand die veel melk drinkt, krijgt veel minder calorieèn (joules) binnen wanneer hij van volle op halfvolle melk overstapt.

Een belangrijk nadeel van de meeste halva-produkten is, dat vaak de suggestie wordt gewekt dat men er zoveel van kan eten als men wil, zonder er dik van te worden. Dit is een enorm misverstand; halfvolle mayonaise ("halvanaise") bijvoorbeeld, bevat nog altijd meer calorieën (joules) dan slagroom.

De Consumentenbond komt voor wie geen dikmakers wil eten tot het advies: Vervang alleen de volle door halfvolle melk, laat de andere halfvolle produkten links liggen, blijf de boterhammen en aardappels eten, maar laat vooral vet, suiker, alcohol en tussendoortjes staan.

GREPEN UIT HET GEMENGDE NIEUWS

Een paragnost die mensen die hem consulteerde met honden bedreigde om hen te dwingen meer te betalen dan was afgesproken vroeg de aandacht van de politie te Volendam. Deze paragnost, F. van H., vroeg voorts in krantenadvertenties om toezending van een foto vergezeld van vijftig gulden als men een consult verlangde. Na ontvangst van het geld zweeg de man in alle talen. Ook wordt de paragnost verdacht van enige zedendelicten.

In Roosendaal heeft de politie ingegrepen in een tandtechnisch instituut, Aerodent genaamd, dat zich bezig zou houden met tandheelkundige werkzaamheden. Het behoort tot de taak van een dergelijk instituut om prothesen te vervaardigen maar men trok ook tanden en kiezen. Een Belgische vrouwelijke tandarts, die geen vergunning had om in Nederland haar beroep uit te oefenen behoorde tot degenen tegen wie in deze zaak een procesverbaal wegens het onbevoegd uitoefenen van de tandheelkunde werd opgemaakt.

Tegen een inwoner van Groesbeek, een acupuncturist, eiste de procureur-generaal bij het Gerechtshof te Arnhem een maand gevangenisstraf voorwaardelijk en *f* 4000 boete. De acupuncturist was door de rechtbank tot *f* 10.000 boete veroordeeld. Hij had een suikerpatiënte gezegd dat zij met insuline-inspuitingen moest ophouden. De vrouw volgde dit advies — met kwalijke gevolgen. Alleen een spoedopname in een ziekenhuis redde haar leven.

Een homeopathisch arts is door het medisch tuchtcollege te Zwolle berispt. Hij had ouders van een baby van een half jaar afgeraden penniciline te geven, die door de waarnemend huisarts was voorgeschreven. Het kind was onder behandeling van de homeopathische arts wegens eczeem. De toestand van het kindje verergerde, het werd naar een ziekenhuis gebracht waar het de volgende dag aan longontsteking bezweek.

PIJNSTILLERS

In het maartnummer van ons Actieblad tegen de Kwakzalverij maakten wij melding van het feit, dat het College ter beoordeling van Geneesmiddelen de farmaceutische industrie heeft benaderd om pijnstillers te vervaardigen zonder of met zo weinig mogelijk fenacetine. Deze stof blijkt niet ongevaarlijk te zijn. Langdurig en overmatig gebruik van pijnstillers met fenacetine, zo vermeldden wij, kan leiden tot o.a. ernstige aandoeningen van de nieren.

Aan het slot van dit berichtje werd vermeld dat de pijnstiller Chefarine[4] uit de handel was genomen. Dit blijkt echter niet het geval te zijn.

ALTERNATIEVE GENEESWIJZEN IN HET ZIEKENFONDS?

"Alle alternatieve geneeswijzen in het ziekenfonds". Ziedaar de eis van een belangenclub, die volgens het Nieuwsblad van het Noorden in januari is opgericht door uit Groningen afkomstige initiatiefnemers. "Nederlandse Belangen Vereniging voor Alternatieve Geneeswijzen", zo luidt de naam van dit gezelschap, dat inmiddels uit 500 leden zou bestaan uit het hele land. In Spijk, Appingedam, Delfzijl, Hoogezand en Veendam zijn al afdelingen. Bij de bestuursleden is J.M. van Dijk uit Scheemda. Zijn echtgenote, Lucie van Dijk, ging in mei van het vorige jaar in hongerstaking omdat het ziekenfonds weigerde haar homeopathische geneesmiddelen te betalen. De groep rond Lucie van Dijk stuurde een protestbrief naar het Groninger ziekenfonds ASGPZ maar dat had geen uitwerking zomin als de hongerstaking.

Voorzitter A. de Bruyn, een inwoner van Hoogezand, heeft als streefgetal 50.000 leden. "Dat moet lukken als je bedenkt dat er in Nederland vijf miljoen mensen zijn die gebruik maken van alternatieve geneeswijzen".

Dat is lichtelijk overdreven van meneer De Bruyn, het aantal consulten wordt door de commissie-Muntendam op zes à acht miljoen per jaar geschat, ongeveer 7 pct. van het totaal aantal contacten van de bevolking met de reguliere en de alternatieve geneeswijzen.

En niet iedereen is het er mee eens: Alle alternatieve geneeswijzen in het ziekenfonds. Want wat zegt W. den Hartog in het Gezondheidsnummer van het Algemeen Dagblad?

W. den Hartog is secretaris van de werkgroep voor alternatieve geneeswijzen te Purmerend. En hij verkondigt: "Door gratis verstrekking vervalt de burger tot een automatisme, een levenshouding in deze consumptiemaatschappij waarbij de burger wel is ingeschakeld, maar zelf niets hoeft te doen. Met andere woorden: hij heeft zijn premie betaald, dus de alternatieve genezer moet hem maar genezen en dan hoeft hijzelf daar niets aan te doen. Alternatieve therapie is meer", aldus nog steeds W. den Hartog uit Purmerend. "Als patiënt moet je zelf aan het genezingsproces meewerken, dingen laten die niet goed zijn zoals roken, alcohol drinken. Als de patiënt dat niet wil heeft enig consult van een alternatieve genezer geen zin. Je moet er achter staan. Veel mensen willen alles voor hun gezondheid doen maar er niets voor laten".

In Rotterdam zetelt dan nog de Vereniging Gelijke Rechten voor alle Geneeswijzen, die uiteraard allerminst de opvattingen van de Purmerender deelt maar de behandelingen door de alternatieven in het ziekenfondspakket wil laten opnemen. En dat vindt prof. Muntendam eigenlijk ook — maar dat weten onze lezers al.

Prof. Muntendam drong er in de krant wel op aan dat de minister nu eens met een nota kwam over de alternatieve geneeswijzen. "Als de Kamercommissie voor de volksgezondheid die nota nog voor het zomerrecès onder ogen krijgt, kan de Tweede Kamer zich er in het najaar over uitspreken. En laten ze de zaak alsjeblieft serieus nemen". Aldus prof. Muntendam.

Inmiddels was de kabinetcrisis geboren en de zo vurig door prof. Muntendam verlangde nota zal nog wel in de la blijven liggen.

KRUIDEN: JE WEET NOOIT WAT JE PRECIES DOET

"Met kruiden weet je nooit wat je precies doet". Aldus prof. dr. F.A. de Wolff, die onlangs werd benoemd tot buitengewoon hoogleraar in de toxicologie aan de Universiteit van Amsterdam. In een vraaggesprek dat Peter Kampschuur van Folia Civitatis met de hoogleraar had gaf deze ook zijn mening te kennen over geneeskrachtige kruiden.

"De samenstelling", zo vervolgde prof. de Wolff, "is niet zeker... Plantje dat groeit onder een boom is heel anders van samenstelling dan plantje dat groeit onder een andere boom. Net zoals de vliegenzwam: die bevat een hoeveelheid toxische stoffen, maar dat hangt af van de plaats waar de paddestoel groeit. Met toxicologie kun je heel precies uitzoeken hoe dat zit. Dat is veel rationeler en veel beter dan afgaan op kruiden. Digitalis kun je gebruiken bij hartafwijkingen, maar je moet wel goed weten hoeveel want anders is het al snel juist gevaarlijk. Het is gewoon niet juist dat wat de natuur voortbrengt altijd goed zou zijn. Je zou vaak iets slikken waarvan je niet weet wat het nog meer doet dan alleen één kwaal genezen". (...) Dus die algemene voorkeur van sommigen voor een kruid of een natuurlijk preparaat boven iets "chemisch" vindt u onzin? vraagt Kampschuur de hoogleraar.

- Ik vind dat een gevaarlijke ontwikkeling, antwoordt prof. De Wolff, want je onthoudt daarmee goede geneeswijzen aan mensen die die nodig hebben.

- En het aanpassen van je voedingspatroon als remedie?

- Een verantwoorde, uitgebalanceerde voeding is wel zo goed. En het zal je afweer verhogen, je conditie verbeteren. En dat helpt tegen dingen als verkoudheid. Maar tegen epilepsie helpt dat niet. Evenmin als valeriaan. Daar moet je gewoon een goed chemisch middel voor nemen.

GEEN PEPERMUNT MAAR ANIJS

De firma Pharmafood in Putten op de Veluwe, die o.a. reformprodukten in de handel brengt verkoopt ook een soort tandpasta, D 32 genaamd. De aanprijzing gaat met de volgende merkwaardige bewering gepaard. "Het unieke van deze tandpasta van de firma Dolisos in Frankrijk is dat het de werking van homeopathische geneesmiddelen niet beïnvloedt". En dan volgt er: "Het

— de tandpasta — bevat dus geen pepermunt maar anijsolie".

De goedgelovige kan dus met D 32 zijn tanden poetsen al moet hij wel voor een tube *f* 4.95 betalen.

Nu we toch bij Pharmafood zijn aangeland — men verkoopt ook kruidentheeën die de naam dragen van Messmer — blijkbaar ter nagedachtenis van de man die de theorie lanceerde van het dierlijk magnetisme, Franz Anton Mesmer (1735-1815). Wie kruidenthee 7410 drinkt doet dat om blaas en nieren te helpen; 7411 is voor bloedsomloop en hart, 7412 voor darmwerking, 7413 voor luchtwegen, maag en darmen zijn geholpen met thee nr. 7417 en het zenuwstelsel met thee nr. 7415. De thee is, heel modern, te krijgen in builtjes.

GEEN GENEZING UIT ABRIKOZEN-PITTEN

In het nummer van ons Actieblad tegen de Kwakzalverij van september 1981 hebben wij al melding gemaakt van de waarschuwing tegen laetrile of amygdaline die afgedrukt stond in het Geneesmiddelenbulletin van het Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne. Laetrile is een preparaat bereid uit abrikozenpitten en het is in het bijzonder in de Verenigde Staten toegepast als geneesmiddel van kanker. Het middel vindt ook in Nederland toepassing al is het hier te lande uiteraard niet als geneesmiddel geregistreerd.

Een Amerikaans onderzoek kon geen werking van het middel aantonen. Ruim drie jaar geleden kondigde het National Cancer Institute van de Ver. Staten tot grote vreugde van de voorstanders van laetrile aan, dat men een onderzoek zou instellen. De resultaten van het onderzoek waren vernietigend voor de voorstanders. Time zette boven het bericht waarin melding werd gemaakt van het onderzoek: Test shows cancer quackery. Duidelijker kan het al niet.

Lege beloften

De directeur van het National Cancer Institute Vincent DeVita jr., zei, wij citeren thans het weekblad Time, dat "de lege beloften van dit geneesmiddel duizenden Amerikanen heeft belet om de mogelijke hulp van een therapie van wetenschappelijke waarde te kiezen."

Men heeft de ziektegeschiedenis gevolgd van 156 patienten in klinieken in New York, Los Angeles en Tucson in Arizona. De patienten hadden kankergezwellen in een vergevorderd stadium, gewoonlijk in longen, borst, dikke darm of endeldarm. Volgens de gebruikelijke methoden konden zij niet langer worden behandeld. Laetrile werd gedurende 21 dagen als injectie gegeven, daarna dagelijks via de mond. Daarnaast kregen de patienten het dieet dat door de voorstanders van Laetrile wordt aanbevolen en dat enigszins gelijkt op het Moerman-dieet te onzent: vitaminen, Pancreas-enzymen, vers fruit, groenten en volkorenbrood.

Binnen een maand was de ziekte in de helft van de gevallen verergerd en na drie maanden was dit in 90 pct. van de gevallen een feit. Slechts één vijfde van het aantal patienten was acht maanden na het begin van de behandeling nog in leven. Deze bevindingen kwamen geheel overeen met die van een groep patiënten die in het geheel geen geneesmiddelen kreeg.

Sterke doses laetrile

Afzonderlijke proeven waarbij veertien patiënten waren behandeld met sterke doses Laetrile en vitaminen toonden aan dat er geen verbetering intrad in de gezondheidstoestand van de patiënten.

In Laetrile vindt men een cyaanverbinding, blauwzuur, die men in uiterst geringe hoeveelheden in tal van pitten aantreft, maar in het bijzonder in amandelen en abrikozen. Tijdens de behandeling met laetrile werd in een paar gevallen een lichte vorm van vergiftiging waargenomen. Die verdween toen de behandeling met het omstreden middel werd gestaakt.

De voorstanders van laetrile hebben in 23 staten van de Ver. Staten weten door te drijven dat het middel werd gelegaliseerd. In een artikel in het Algemeen Dagblad wees arts Aart Gisolf er onlangs op dat er in de V.S. een krachtige industriële lobby achter laetrile staat. Het middel wordt thans in Mexico gefabriceerd.

VERGULDE PIL EN BITTERWATER

Vergulde pil en bitterwater zo luidt de titel van de tentoonstelling in de kruidentuin van het Nederlands Openluchtmuseum te Arnhem. De tentoonstelling laat zien hoe men vroeger — en ook nu nog wel met behulp van kruiden voor slechte stoelgang een oplossing vond.

Laxeermiddelen (laxantia) dienen om obstipatie of hardlijvigheid te verhelpen; stopmiddelen daarentegen om aan diarree een halt toe te roepen. Het eerste kan zijn oorzaak hebben in gevolgen van te weinig drinken, te ver gezuiverd voedsel (o.a. wittebrood), te weinig lichaamsbeweging of van bepaalde psychische spanningen. Diarree kan veroorzaakt zijn door bedorven eten of vergiftiging. Al in de grijze oudheid kende men de laxerende werking van veel kruiden en planten. In Egypte werd reeds 2000 v. Chr. de Wonderboom (Ricinus) gekweekt en de olie ervan gebruikt als laxans. Ook in de Bijbel wijzen teksten op de toepassing van kruiden om verstopping te verhelpen. En in Griekse en Romeinse bronnen, vooral in medische handboeken, komen we namen en toepassingen van kruiden tegen als laxeermiddelen. In onze streken verschaften de kruidentuinen bij de kloosters in de Middeleeuwen de benodigde middeltjes tegen hardlijvigheid en diarree.

Laxeermiddelen worden van oudsher ingenomen door de mond, of toegepast in de endeldarm als zetpil, of als lavement (clysma). In het eerste geval in drankjes, opgeloste zouten, bronwateren, aftreksels van planten, of als pillen. Op de tentoonstelling wordt aan de

bereiding van pillen, waaronder ook zetpillen — een heel bewerkelijke handeling — veel aandacht besteed. Zetpillen werden reeds toegepast in het Oude Egypte. Het toedienen van lavementen met klisteerspuit heeft ook al een lange historie. Vooral in de tijd van Lodewijk XIII van Frankrijk waren dergelijke afvoerkuren erge geliefd. Ouderen onder ons zullen zich nog wel de spuitjes herinneren waarmee glycerine naar binnen gespoten kon worden.

In de expositieruimte naaste de kruidentuin worden die planten belicht, die een rol gespeeld hebben bij de bereiding van laxeer- en stopmiddelen. Lijnzaad en weegbreezaad horen tot de eerste groep. Ze prikkelen de darmwand door hun volumevergrotende werking. Ook vruchtenzuren, bijvoorbeeld van aalbessen, pruimen, druiven en vijgen werken laxerend, net als zouten en bronwateren. Het bekende Frans Josef-bitterwater is voor dit doel lange tijd zeer in trek geweest. Uit de geperste zaden van Ricinus of Wonderboom, die in de tuin te zien valt en vaak tot grote omvang kan uitgroeien, verkrijgt men de laxans, wonderolie of Castorolie. Aloë levert het gelijknamige sap, gewonnen door inkoken, dat in veel pillen verwerkt werd. Aloë is zeer bitter. Vanwege die bittere smaak werden deze pillen wel verguld of verzilverd om de aantrekkelijker te doen lijken. De pil vergulden kennen we nog wel als gezegde.

De tweede groep, stopmiddelen, dient voor de bestrijding van diarree. Naast houtskool als bekend stopmiddel (denk maar aan Norit) zijn het vooral de looistofhoudende planten als Tormentil, Grote Pimpernel, Adderwortel en Bosaardbei, waarvan óf het blad, de wortelstok, de gehele plant óf het gedroogde bloeiend kruid gebruikt werd. Eikebast (in poedervorm) en eikegallen (in tinctuur) zijn nog veel gebruikte stopmiddelen. En niet te vergeten de blauwe bosbessen. Tenslotte ook opiumpreparaten, verkregen uit het sap van de Papaver.

HET GELOOF IN HEKSERIJ IN ZWART-AFRIKA

In het Afrika Museum, Postweg 6 te Berg en Dal bij Nijmegen is tot november van dit jaar een tentoonstelling getiteld onheilsbestrijding in Zwart Afrika. Hiermee vraagt het museum aandacht voor de wijze waarop de traditioneel levende Afrikaan zorg draagt voor zijn persoonlijke bescherming. In veel gevallen van ziekte, onverwachte dood en andere vormen van onheil gelooft men, dat dit het gevolg is van hekserij.

Een groot deel van de voor deze tentoonstelling bijeen gebrachte voorwerpen hebben betrekking op de persoonlijke bescherming van gezondheid en de veiligheid van het huis. Zo zijn er van de Yaka, een volk uit Zaïre, kleine beeldjes te zien, die gemaakt worden als er iemand ziek is. Zo'n beeldje wordt door een specialist gemaakt, die het voorziet van genezende krachten. De patiënt krijgt het beeldje mee naar huis. Aan de vorm van het beeldje is vaak af te lezen tegen welke ziekte het moet worden gebruikt. Het beeld kan echter ook omgekeerd werken en ervoor zorgen, dat mensen, die de normen van de samenleving overschreden hebben, de betreffende ziekte juist krijgen.

Het geloof in hekserij

Het geloof in hekserij, dat in Afrika veel voorkomt, vloeit voort uit de overtuiging, dat er in de wereld alle mogelijke krachten werkzaam zijn en dat sommige mensen deze krachten zó weten te gebruiken, dat zij er zélf beter van worden. Dat gebeurt meestal niet bewust: kwade krachten kunnen bezit van iemand hebben genomen zonder dat men dit weet. Deze mensen weten vaak zelf niet, dat zij heksen zijn, en daarom is het voor hen dan ook erg moeilijk zich te verweren als zij van hekserij worden beschuldigd.

Heksen richten hun (onbewuste) aktiviteiten op mensen tegen wie zij een bepaalde wrok koesteren en vooral dán, wanneer zij deze wrok niet kunnen laten merken, zoals bijvoorbeeld ten opzichte van huisgenoten, met wie men tracht altijd een goede verstandhouding te hebben. Tegen hen kan men met goed fatsoen niets openlijk ondernemen. Wanneer een Afrikaan zich slachtoffer voelt van hekserij, zoekt hij de dader in zijn familie of in zijn naaste omgeving. Beschuldigingen van hekserij komen vooral voor in hecht aaneengesloten groepen, waar men van elkaar afhankelijk is en openlijke ruzies de onderlinge betrekkingen kunnen verstoren.

Orakel en waarzeggersmand

Als iemand onheil overkomt en men vermoedt, dat er hekserij in het spel is, is het zaak de boosdoener op te sporen. Het orakel is daarbij een hulpmiddel. Aan een orakel stelt men vragen, die ontkennend of bevestigend worden beantwoord. Vaak bevat de vraag alleen de naam van de verdachte. Er zijn verschillende soorten orakels op de tentoonstelling in het Afrika-museum te zien. Een speciale plaats is ingeruimd voor een orakelbedienaar met zijn waarzeggersmand van het Tsjokwe-volk uit Angola.

Anti-hekserij bewegingen

Er zijn veel mensen, die onder deze druk van onheil en heksen uit willen komen. Dat verklaart de grote vlucht die talrijke anti-hekserij bewegingen hebben genomen in Zwart Afrika. Op de tentoonstelling is de fotoreportage te zien van een samenkomst, waarin de aanwezigen worden verlost van boze invloeden, zodat men zich weer vrij en zonder angst voor kwade krachten in de maatschappij kan bewegen.

De tentoonstelling wordt begeleid door video-films en een vouwblad, dat gratis verkrijgbaar is.

Het museum is dagelijks geopend van 9.00 tot 17.00 uur: op zon- en feestdagen van 11.00 uur tot 17.00 uur. Tot 1 november.

Actieblad

SEPTEMBER 1982
93ste JAARGANG, NR. 3

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

UITGAVE VAN DE VERENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ, VERENIGING TOT EVALUATIE VAN ALTERNATIEVE BEHANDELMETHODEN EN TOT BESTRIJDING VAN DE KWAKZALVERIJ

Redacteur: J. Th. Balk, Keverberg 54, 1082 BE Amsterdam *Verschijnt 4 x per jaar*

MET VRIENDELIJKE WOORDEN ZET REGERING RAPPORT-MUNTENDAM AAN DE KANT WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK DIENT HET EFFECT VAN ALTERNATIEVE GENEESWIJZEN AAN TE TONEN

De regering heeft de Commissie Alternatieve Geneeswijzen, de z.g. commissie-Muntendam, *niet* gevolgd. Toon eerst maar eens aan hoe effectief die alternatieve geneeswijzen zijn en doe dat langs de weg van het wetenschappelijk onderzoek, zo kan men de opvatting van minister Gardeniers samenvatten. De erkenning van de alternatieve geneeswijzen is hiermee duidelijk op de lange baan geschoven. Willen alternatieve genezers dezelfde kansen hebben op aanvaarding als de reguliere geneeskunde dan dienen dezelfde maatstaven voor wetenschappelijk onderzoek te worden aangelegd.

De teleurstelling bij sommige leden van de commissie-Muntendam is groot. Het Weekblad Gezondheidszorg maakte melding van de reactie van dr. Cor. W. Aakster, die o.a. actief is in de Vereniging Gelijke Rechten voor Alle Geneeswijzen. Aakster maakte deel uit van de commissie. "Schandalig", roept hij uit. "Het is onverantwoord zo'n standpunt in te nemen terwijl een groot deel van de bevolking positief staat tegenover deze geneeswijzen".

Hij meent voorts dat het tegenspel van "belangengroepen" als de Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Geneeskunde en de Vereniging van Nederlandse Ziekenfondsen kennelijk de doorslag heeft gegeven. Het zit Van Aakster ook dwars dat de minister in haar brief over het regeringsstandpunt niet rept over hoofdstromingen in de alternatieve geneeswijzen zoals paranormale geneeswijze, de natuurlijke geneeswijze, de anthroposofische richting, homeopathie en manuele technieken. Alleen wordt de instelling van het beroep van acupuncturist op zekere termijn niet uitgesloten.

En dat wetenschappelijk onderzoek — zou dat nu geen mogelijkheden bieden voor een erkenning van de alternatieve geneeswijzen? Want als eenmaal de effectiviteit langs wetenschappelijke weg is aangetoond wil de minister toch de deur openen. Dan vlucht Aakster naar de holistische mensbeschouwing van de alternatieven — het gaat om de hele mens en dan maakt het traditionele wetenschappelijke onderzoek niet mogelijk, zo meent Aakster.

"Holisme een leeg woord"

De voorzitter van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, prof. dr. B.S. Polak heeft een afdoend antwoord op dit argument van het holistische karakter van de alternatieven: "Alternatieve genezers hebben krankzinnig drukke spreekuren; holisme is daar een leeg woord".

Moeten wij nog melding maken van het argument van Aakster eveneens geuit in het Weekblad Gezondheidszorg dat erkenning de gezondheidszorg niet duurder maakt? "Binnen het huidige systeem kunnen besparingen immers niet zichtbaar worden gemaakt?", zegt hij.

Ja, ja — ook prof. Muntendam gaf zijn commentaar. Het woordje "schandalig" neemt hij evenwel niet in de mond. In NRC Handelsblad publiceerde de oud-voorzitter van de commissie alternatieve geneeswijzen zijn mening over het afwijzende regeringsstandpunt met betrekking tot het rapport van zijn commissie.

In de staart het venijn

Muntendam maakt in zijn eerste artikel in NRC Handelsblad van 22 juli gewag van de vriendelijke woorden van minister-president Van Agt: "De alternatieve geneeswijzen kunnen van de regering een milde bejegening tegemoet zien". In de inleiding tot het regeringsstandpunt wordt waardering geuit voor het rapport. Maar, aldus prof. Muntendam, in de staart, ook van deze inleiding, schuilt het venijn. "De regering", zo vervolgt de hooggeleerde schrijver, "is namelijk van mening, dat de maatstaven voor wetenschappelijk onderzoek naar alternatieve en universitaire geneeswijzen dezelfde moeten zijn en zij wil hierover de Gezondheidsraad — haar wetenschappelijk adviesorgaan — raadplegen".

Alternatieve geneeswijzen waarvan het effect is aangetoond leiden tot een toe te juichen verrijking van de geneeskunst, vindt de minister. Nogal zuur merkt Muntendam op: Wat kopen de alternatieven voor deze liefdesverklaring als tevoren gesteld wordt dat slechts met dezelfde onderzoeksmethoden als voor de universitaire geneeswijzen, dat wil zeggen met natuurwetenschappelijk onderzoek, het effect van alternatieve behandelingsmethoden kan en zal worden gemeten?

De regering heeft ook de vraag beantwoord of de ziekenfondsen de consulten van alternatieven in hun pakket moeten opnemen. Het antwoord was neen: we

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

kunnen dit pas in overweging nemen voor geneeswijzen waarvan het effect is aangetoond en de therapeut is erkend. Dat zint prof. Muntendam allerminst en ironisch vraagt hij zich af of dit nu de "milde bejegening" van de regering is. Misprijzend heeft hij het over "de steeds sterieler wordende discussie over de meting van het effect".

"Een grote teleurstelling"

Van adviezen van de zijde van de officiële adviesorganen als de Gezondheidsraad en de Centrale Raad voor de Volksgezondheid heeft de schrijver (NRC Handelsblad van 28 juli) weinig verwachtingen. De regering heeft het denkbeeld van de commissie-Muntendam om een kleine commissie van advies in het leven te roepen afgewezen. Die commissie van zeven of negen personen, waarin in gelijk getal vertegenwoordigers van de overheid, van de reguliere en de alternatieve geneeswijzen, zitting zouden moeten hebben moest de regering adviezen geven over zaken op het gebied van de alternatieve geneeswijzen. Dat die commissie er niet komt vindt Muntendam een grote teleurstelling.

Evenmin voelt de regering voor een speciaal informatie- en documentatiecentrum voor alternatieve geneeswijzen. En heeft zij daar geen gelijk in, zo kan men zich afvragen: laat men eerst eens beginnen om betrouwbaar wetenschappelijk onderzoek te doen naar de alternatieve beweringen.

Hoeveel basiskennis?

De commissie Muntendam wilde in haar rapport ook terwille van de z.g. kwaliteitsbewaking de alternatieve genezer een zekere basiskennis verschaffen zodat hij klachten of ziektetoestanden, die om medische behandeling vragen en niet om een alternatieve behandeling zou kunnen herkennen. Zou de commissie zich nooit hebben afgevraagd hoeveel basiskennis er voor nodig is om buikpijn te diagnoseren?

Ondanks alle "milde bejegening" gelooft ook de regering daar niet in: zij ziet niet het nut van enige basiskennis en is dan ook niet bereid om bijvoorbeeld door subsidiëring het tot stand komen van een opleiding te bevorderen. Zo is dat.

Meer instemming van prof. Muntendam geniet het regeringsstandpunt dat alternatieven niet strafrechtelijk worden vervolgd, anders dan in gevallen waarin schade aan de gezondheid is toegebracht of bedrog heeft plaatsgevonden.

De conclusie van de beide artikelen die prof. Muntendam voor NRC Handelsblad schreef is dat er toch vastgehouden moet worden aan de instelling van een kleine commissie, hierboven al aangeduid. Met die commissie moet de regering om de tafel gaan zitten. "Met de raadpleging van organen, die zich in hoofdzaak of uitsluitend beperken tot onderzoek langs natuurwetenschappelijke weg, wordt geen recht gedaan aan onderzoek naar geneeswijzen waarvan de waarden zich niet in de eerste plaats langs deze wegen laten bepalen", aldus prof. Muntendam.

Overbodige commissie

De regering wil deze overbodige commissie niet, hebben we al gezien — maar prof. Muntendam heeft zijn hoop gesteld op de vaste kamercommissie voor volksgezondheid uit de Tweede Kamer. Stel, zo zegt hij tot die vaste commissie, in elk geval mijn kleine commissie in. En, zo voegt Muntendam er haastig aan toe in zijn angst voor natuurwetenschappelijk onderzoek naar het effect van alternatieve geneeswijzen: laat bij de beoordeling van het effect van geneeswijzen ook de subjectieve waardering van de patiënt meespreken.

Die vaste kamercommissie moet nòg iets doen, aldus Muntendam. Namelijk de minister er toe bewegen alsnog de Ziekenfondsraad te raadplegen over de financiering- "een kernvraagstuk van deze belangrijke voorziening in de maatschappelijke gezondheidszorg".

Ach ja, het geld, "de ziel van de negotie".

Wedden, dat er nog vrolijk zal worden doorgedramd om te proberen de geldstroom van de ziekenfondsen alsnog ook in de richting van de alternatieve genezers te leiden? Prof. Muntendam heeft al het voortouw er toe genomen.

KRUIDENBOEKEN MAKEN MISBRUIK VAN "ALTERNATIEVE HAUSSE"

De arts Paul van Dijk, die zoals bekend nogal wat begrip kan opbrengen voor alternatieve geneeswijzen, heeft een rubriek in een aantal bladen onder de titel Gezondheid. Zo troffen wij in de Alkmaarse Courant een artikel van zijn hand aan over geneeskruiden. Geen bijzonder origineel onderwerp maar wel een die de belangstelling van veel lezers zal hebben. En wie soms mocht denken dat alleen de farmaceutische industrie op omzetvergroting uit is kan van Paul van Dijk leren dat de omzet van geneeskruiden de laatste jaren "gigantisch is gestegen". Reformhandelaren, drogisten, apotheken en zelfs supermarkten zien hun omzet in geneeskruiden ieder jaar toenemen.

Hij las er twaalf

Er is ook grote belangstelling voor kruidenboeken. Paul van Dijk heeft er twaalf gelezen en nauwkeurig genoteerd welk kruid bij welke kwaal werd aangeraden. Uiteraard verwachtte hij bij een bepaalde klacht ongeveer gelijkluidende adviezen van de verschillende schrijvers van de kruidenboeken.

Niets is minder waar, constateert Van Dijk. Het is er dus mee als met de iriscopie. Er bestaan kaarten van de iris, waarop precies is aangewezen welk deel van de iris bijvoorbeeld een leveraandoening signaleert, welke "kompasstreek" de aanwezigheid van een gevaarlijke tumor aanwijst. Maar het vreemde bij de iriscopie is dat er verschillende van deze "kaarten" bestaan en dat die helemaal niet op elkaar lijken! Last van de gal? Links boven op de ene iriskaart — rechts onder op de andere kaart!

Elke schrijver weer anders

Om nu terug te keren naar de bevindingen van de heer Van Dijk. Hij constateert dat elke schrijver van een kruidenboek weer andere kruiden adviseert bij dezelfde kwalen! Slechts af en toe doet zich het geval voor dat adviezen overeenkomen.

Als voorbeeld noemt hij de theeën die kruidenboeken adviseren bij bronchitis. In Theo Braems *Onze Geneeskruiden* (Antwerpen, 1956) worden twee theeën voor chronische bronchitis vermeld. De ene thee bestaat uit oranjeboom, kruisbloem, varenboom, bosden, salsa parilla, zwartevlier, senega. De andere thee moet getrokken worden van hertshooi, kruidnagel, honingklaver, varkensgras, adderwortel en rozemarijn.

De boeken die Van Dijk raadpleegde hebben allemaal verschillende theeën geadviseerd: thee van alantwortel, appels, bernagie, bevernel, braambladeren, brandnetels, gezegende distel, witte dovenetel, duizendblad, ereprijs, engelwortel, ganzevoet, gerst, glaskruid, heelkruid, heemstwortel, heermoes, heggerank, jenerverbes, kaasjeskruid en nog vele andere geneeskrachtige kruiden.

Alternatieve quatsch?

En bij andere klachten is het idem dito. Maar er zijn nog meer kruidenboeken dan die welke Paul van Dijk heeft doorgenomen. De lijst zal dus nog wel langer zijn. "Wie van de auteurs", zo vraagt hij zich af, "moet ik geloven, of moet ik bij bronchitis soms al die kruiden in mijn thee verwerken? Wat moet ik hiervan denken: commerciële invloeden, alternatieve quatsch, publieke oplichterij?"

Niet dat geneeskruiden helemaal geen geneeskrachtige werking hebben maar de conclusie waartoe de heer Van Dijk komt is, en hij drukt zich nogal krachtig uit: de consument wordt op grote schaal belazerd. Schrijvers, uitgevers, winkeliers en handelaars maken dankbaar gebruik van de alternatieve hausse. "Mijns inziens moeten wij dan ook veel kritischer kijken naar de alternatieve geneeswijzen". Ja, hier is de arts Paul van Dijk aan het woord. "Minstens even kritisch als naar de officiële geneeskunde" laat hij er op volgen.

Kritischer kijken naar de alternatieve geneeswijzen... Precies: daarvoor pleit ook de Vereniging tegen Kwakzalverij. Was van dat kritischer kijken ook maar wat meer gebleken in het rapport van de Commissie Alternatieve Geneeswijzen onder voorzitterschap van prof. Muntendam! Maar in die commissie mocht de stem van de Vereniging tegen de Kwakzalverij niet worden gehoord!

Tot slot: gratis reclame

Helemaal in tegenstelling tot zijn bedenkingen in de tekst geeft Paul van Dijk aan het slot van zijn artikel nog een paar adressen, namelijk die van de artsenvereniging voor natuurgeneeswijze en van de... Nederlandse werkgroep voor praktizijns. Die werkgroep verschaft adressen van natuurgenezers, die geen artsen zijn, maar die wel graag een kruidenthee willen voorschrijven... en de grondstoffen voor de voorgeschreven theeën best willen leveren. Of het nu bernagie is of heemstwortel, kaasjeskruid of heggerank. Gratis reclame dus toch nog voor de natuurgenezers van de NWP, ondanks de noodzaak kritischer te kijken naar de alternatieve geneeswijzen...

★ ★ ★

GEHEIM VAN DE WATEREN

Onderscheid tussen ziekte en niet-welzijn vergeten bij propaganda voor kuuroorden

Reinier is met zijn stramme leden
Naar Akens baden toegereden;
"Ziet wat de waat'ren vermogen:
Hij heeft er geld en zaêl en peert
In alle vrolijkheid verteerd
En is op zijn voeten weergekeerd".

Het oude rijmpje over de man die in het bronwater van Aken genezing zocht voor zijn "stramme leden" bevat stellig wel enige waarheden. Misschien heeft men

het ook op het ministerie van volksgezondheid en milieuhygiëne wel aangehaald toen het er om ging of men medewerking moest verlenen aan de plannen van het Groningse Nieuweschans daar ter plaatse een echt "kuuroord" te maken nadat er op 600 meter diepte een zoutwaterlaag was aangeboord.

In VM, het orgaan van het genoemde ministerie, is uitvoerig ingegaan op die terughoudendheid. Het gaat in Nieuweschans om bronwater van zo'n 50 miljoen jaren oud, waarin uiteraard geen milieuverontreinigende stoffen zitten. Maar voor gebruik moet het opgepompte water wel met gewoon leidingwater worden verdund...

Het vakantie-effect

De Leidse reumatoloog prof. dr. A. Cats is het wel eens met de scepsis van het ministerie. Maar hij brengt enige nuancering aan. In Zweden is een zorgvuldig onderzoek gedaan naar het effect van kuuroorden op de gezondheidstoestand waarbij een kuur met intensieve behandeling in Zweden werd vergeleken met precies dezelfde behandeling van reumapatiënten uit Zweden in Spanje. Tot zes maanden na de kuur bleken de patiënten die in Spanje waren geweest er niet organisch maar wel psychisch beter aan toe te zijn dan de patiënten die in eigen land waren gebleven. Een vakantie-effect derhalve. In een goede omgeving voelen patiënten zich altijd prettiger, iedereen heeft het wel eens nodig er uit te zijn.

Maar, vervolgt prof. Cats, dat geldt net zo goed voor bijvoorbeeld kamperen. "Als een van mijn patiënten het heerlijk vindt om uit kamperen te gaan dan zal ik graag aanraden dat te blijven doen". Voor patiënten in het algemeen en reumapatiënten in het bijzonder geldt dat ze er baat bij hebben als ze geholpen worden in hun directe leefomgeving. Het bedrog van kuuroorden is dat een stukje alternatieve geneeswijze van bovenaf op de patiënten wordt losgelaten. Ook in Duitsland komt men daarvan terug.

Zelfontwikkeling patiënten

Prof. Cats heeft zelf voorkeur voor zelfontwikkeling van patiënten. Daar bestaat bijvoorbeeld gelegenheid toe op het landgoed Groot-Stokkert op de Veluwe. Daar staat een hele reeks bungalows waar het hele jaar door reumapatiënten met hun gezinnen vakantie houden. Er is daar personeel beschikbaar om te helpen maar alleen als dat nodig is.

Voor de kuuroorden geldt het oude gezegde: Weis man nich was wo warum, dan gibt man bald Jodkalium (Ook valium past goed in dit oude rijmpje)

Het is het onderscheid tussen ziekte en niet-welzijndat bij het propageren van kuuroorden wordt vergeten. Als je, zegt prof. Cats, deze verwarring van begrippen laat voortduren en dus de kuuroorden als gezondheidvoorzieningen erkent is het einde zoek en val je in een bodemloze put. Het welzijn van de reumapatiënt moet verder worden bevorderd in de vrijwilligerssfeer. Dat kan in Limburg een carnaval, in Leiden een bingo-avond, in Wassenaar de organisatie van een bridgemiddag zijn.

Een en ander met Nieuweschans in verbinding brengend meent de Leidse reumatoloog dat het best goed zou kunnen zijn om daar hotel- en andere verblijfsaccomodatie tot stand te brengen met daarbij enige speciale personele en materiële voorzieningen voor reumapatiënten — voorzieningen die een bescheiden omvang hebben. "Een aardig vakantieoord heeft altijd zijn nut".

Bronnenbad niet in pakket

Prof. Cats vond het niettemin toe te juichen dat het ministerie van volksgezondheid door het onthouden van belangstelling metterdaad heeft laten blijken dat het bronnenbad niet in het pakket van de gezondheidszorg thuishoort.

Voor patiënten met psoriasis, de schubziekte, is het verhaal in hoofdzaak niet anders dan voor reumapatiënten. Kuren in Israël aan de zeer zoute Dode Zee blijkt zeer gunstig te zijn vooral ook door het feit dat men er bloot in de zon kan lopen. De huid van de patiënten blijkt zich daar voor enige tijd te herstellen. Op het ogenblik zijn in Leiden met een combinatie van zogenaamde lichttherapie (bestraling met ultraviolet licht) en waterbaden al gunstige resultaten geboekt. Overigens bleek dat zoutwater in deze combinatietherapie niet beter voldeed dan zoet water. Alleen... in Leiden ontbreekt het vakantie-effect.

* * *

PLANNEN VOOR EEN ACADEMIE NATUURGENEESKUNDE

„Er zijn te veel charlatans"

In Heerlen wil men een academie voor natuurgeneeskunde oprichten, aldus een bericht in Limburgs Dagblad. De zaak gaat uit van de in Eysden woonachtige natuurgeneeskundige en heilmagnetiseur J. Waterlander. Een academie is nodig, vindt Waterlander — er zijn te veel charlatans aan het werk!

Het plan is dat aan de opleiding die zich bij voorbaat al tooit met de naam "academie" cursussen zullen worden gegeven in de natuurgeneeskunde door docenten, die erkend zijn door de Nederlandse werkgroep paranormaal begaafden. Iemand die van zichzelf weet dat hij paranormaal begaafd is, is Waterlander. Hij is aangesloten bij de Nederlandse Federatie voor paranormaal begaafden. Uit het bericht wordt niet duidelijk of hiermee bedoeld is de Nederlandse Fusie van Paranormale- en Natuurgeneeswijze, de NVPN.

"Als je door deze organisatie erkent bent heb je het recht langs helderziende weg een diagnose te stellen. Je moest zestig genezingsverklaringen voorleggen, voordat je je hierbij kunt aansluiten. Het is daarom erg

belangrijk dat wij erkende opleidingen krijgen om de charlatans het werk onmogelijk te maken", aldus Waterlander in zijn betoog. Een vraagje onzerzijds: paranormaal — kun je dat *leren*?

Waterlander heeft twintig jaar bij de politie gewerkt alvorens hij zich vestigde als natuurgeneeskundige en heilmagnetiseur. Hij is trouwens van nog meer markten thuis: hypnotherapie beoefent hij en "phytotherapie". Hij stelt zelf kruidenrecepten samen en zegt dat hij na "intensieve studies" zijn praktijk in Maastricht is begonnen.

* * *

TANDPASTA'S OP DE KORREL GENOMEN

Tandpasta's zonder fluoride proberen zich mooier voor te doen dan ze zijn, aldus de Consumentengids van augustus. Men omringt zich vooral graag met een medisch luchtje. Aronal forte roept in haar reclame dat zij met vitamine A tandvleesbloedingen zou tegengaan. Vorig jaar heeft de Consumentenbond de Reclame Code Commissie er op gewezen dat Aronal deze bewering niet waar kan maken. De Consumentenbond kreeg gelijk. Toch pronkt de kreet "met vitamine A" nog steeds op de verpakking.

Er bestaat geen enkel geden onderzoek waaruit blijkt dat één tandpasta in staat is de gezondheid van het tandvlees te verbeteren. Als een tandpasta de tandplak verwijdert is er al reden om dik tevreden te zijn. Maar Lavalut noemt zichzelf "medicinaal" en het hierboven al gesignaleerde Aronal forte "helpt tegen tandvleesproblemen", Weleda "versterkt het tandvlees" en het zeezout bevattende Selgine 15 "versterkt" en zelfs: "geneest ontstoken tandvlees". Weleda vermeldt dat het bloeden verhindert. Weleda geeft de samenstelling niet op de verpakking; de pasta blijkt donker roze gekleurd. Geen van deze pasta's, aldus de Consumentengids, is als geneesmiddel erkend. De Consumentenbond beveelt fluoridepasta's aan.

Enkele pasta's gaan prat op een heel eigen kwaliteit. Zendium bijvoorbeeld wijst op zijn "enzym". Dit zou de bacterieremmende werking die het speeksel al van nature heeft versterken. Zodoende zou deze pasta het tandbederf sterker terugdringen dan gewone fluoridepasta's.

In tegenstelling tot wat de fabrikant van zendium in zijn reclame beweert is deze werking nog niet afdoende aangetoond. Een Zweeds onderzoek naar de werking van deze enzympasta bleek achteraf onvolledig te zijn. In ons eigen land is TNO al jaren bezig deze pasta te testen. De voorlopige resultaten wijzen er op dat zij tandbederf niet beter tegengaat dan een andere fluoridepasta. Ook een Noors onderzoek wijst in deze richting. Zolang die betere werking niet afdoende is bewezen ziet de Consumentengids geen aanleiding om de dure Zendium beter dan andere fluoridepasta's te noemen.

STOTTERAARS NIET GENEZEN

Klacht tegen reclame van zang-pedagoog was gegrond

In Amsterdam exploiteert de zang-pedagoog* L. Del Ferro een instituut dat beweert stotteraars te genezen. Het is het "Del Ferro Institute for respiratory treat*ment". Een klacht over een vouwblad in de Engelse taal* door dit instituut uitgegeven werd door de Reclame Code Commissie gegrond verklaard. Al enige jaren richt Del Ferro zich *op deze ontoelaatbare wijze tot stotteraars.

Op vage en wetenschappelijke aanvechtbare wijze wordt in de folder gesteld dat in twee jaar tijds meer dan 2000 patiënten die de Del Ferro-methode hanteerden, een vooruitgang ervoeren van 98 pct. De onjuiste indruk wordt gewekt dat dankzij deze methode stotteraars op zeer korte termijn en op eenvoudige wijze genezen kunnen worden. Op aanvraag zouden "statistische rapporten" verkrijgbaar zijn maar het gaat om het verslag van de behandeling van 55 stotteraars dat niet als "wetenschappelijk" kan worden aangeduid. Er werden voorts in het vouwblad namen van huisartsen genoemd; de adressen waren niet te vinden. De onjuiste indruk wordt gewekt dat de ademtherapie een uitvinding is van Del Ferro.

Meer dan ademhalingsprobleem

Del Ferro stelde in zijn verweer o.a. dat zijn wijze van toepassing van de flankademhaling in een stottertherapie nieuw is, althans in Nederland. Bij de behandeling van de klacht wees klaagster mevrouw E.H. Versteegh-Vermeij er op dat stotteraars na een aanvankelijke verbetering altijd weer terugvallen en dat het stotteren méér is dan een ademhalingsprobleem. De heer C.L. Winkelman, hoofdbestuurslid van de Hoofdvereniging voor Logopedie en Foniatrie stelde dat Del Ferro geen enkel geval heeft aangedragen van een "genezen stotteraar" die ook een half jaar na zijn "genezing" niet meer stottert.

De reclamefolder van Del Ferro dient in overeenstemming te zijn met de aanwijzingen van de Keuringsraad Aanprijzing Medische Aspecten (KAMA). De secretaris van de KAMA heeft het vouwblad eens doorgelezen en liet de commissie weten dat het vouwblad om *zeventien* redenen ontoelaatbaar werd geacht. De bezwaren betroffen o.a. een zinnetje als "genezing voor miljoenen stotteraars", "Een dramatische ogenblik in de medische geschiedenis", "percentage van 98 pct" (onze vertaling, red. A.t.d.K.) Onaanvaardbaar is het voor de KAMA ook dat op aanvraag van een rapport een Engelstalig stuk wordt toegezonden.

De commissie heeft tenslotte Del Ferro aanbevolen zich in het vervolg van deze manier van adverteren te onthouden. Hij dient zijn reclame-uitingen aan de KAMA voor te leggen.

* * *

WEER EEN DIE LEEFT VAN ANGST EN GOEDGELOVIGHEID

Een hele pagina wijdde Frits Gonggrijp in De Telegraaf aan Robert Wanrooy, die in de jaren zeventig in de populaire pers enig opzien baarde met zijn adviezen aan kinderloze echtparen om kinderen te krijgen. "Als het aan de man lag was het een fluitje van een cent en nog goedkoop ook: 45 gulden. Zag ik aan de hand van de foto dat het aan de vrouw lag, dan was een wat duurdere kuur nodig, maar voor een paar honderd gulden kwam het toch maar piekfijn voor elkaar". Tegen Frits Gonggrijp beweerde hij dat hij 27 kinderen op de wereld heeft helpen komen bij zogenaamd ongeneeslijk kinderloze vrouwen.

Na een auto-ongeluk liet Wanrooy zijn stiel van antiekhandelaar voor wat het was en ging zijn medemens "helpen" o.a. met zijn kuren voor kinderloze echtparen. Inmiddels heeft hij zich ook al aan het zwaardere werk gewaagd zoals kankerkuren. Hij heeft er flesjes met een spulletje voor — flesjes met een eigen etikel voor de prijs van enkele tientjes tot een paar honderd gulden.

Aanvankelijk werd Wanrooy met open armen ontvangen in de Nederlandse Federatie van paranormale genezers maar hij is geroyeerd wegens zijn schaamteloos aanprijzen van wondermiddelen tegen kanker. De Nederlandse justitie heeft ook nog een appeltje met Robert Wanrooy te schillen in verband met zijn kwakzalverspractijken — vandaar dat Gonggrijp naar België moest gaan voor een gesprek.

Paranormaal ontvangen recept

In Roosendaal deed de politie invallen bij Wanrooy in 1979 en 1980. Er is toen een enorme voorraad Paramed-kankermedicijn in flesjes en jerrycans in beslag genomen. Wanrooy werkte in Roosendaal nauw samen met zijn vriend en collega -genezer Braams. Die had de bestanddelen voor het paranormaal ontvangen recept vrijwel helemaal in huis. De rest kon hij inkopen bij de kruiden-groothandel Zonnatura in Putten op de Veluwe. Later bleek hem dat selenium-tabletjes onmisbaar waren. Die kocht hij gewoon in de apotheek.

Het kankergenezen van Wanrooy is begonnen bij een onderwijzeres met borstkanker. "Die vrouw kon ik hèlpen, besefte ik: kan je nagaan, toen zij bij mij kwam spoot de etter gewoon uit haar borst als je erin kneep".

Frits Gonggrijp: Etter, is dat een symptoom van kanker mijnheer Wanrooy? Lijkt dat niet meer op een fikse borstklier-ontsteking?

"Kànker zeg ik toch, vèr voortgeschreden kanker! Het genàs. Maar ze is stom geweest en later naar haar Belgische specialist teruggehold. Die man heeft mij er bij de autoriteiten in Nederland bij gelapt, uit pure concurrentienijd".

Zelfroem en orakeltaal

Wanrooy ging meer soorten van zijn Paramed ontwikkelen, in totaal tien. "Niet allemaal even goed, maar tegen bepaalde vormen van kanker zijn er héle goede bij", aldus Wanrooy. *Hij ging reclame maken* voor zijn vinding; "primitief drukwerk, gevuld met brallende zelfroem en quasi-medische orakeltaal in een Nederlands met opvallend veel spel- en stijlfouten", oordeelt Gonggrijp.

"*Het (zelf)portret van één van de vele kwakzalvers,* die leven van angst en goedgelovigheid" eindigt met een soort successtory van Wanrooy's optreden in Indonesië. Daar stuurt hij zijn Paramed in jerrycans van tien liter heen en volgens zijn beweringen zijn hem zelfs twee eredoctoraten verleend. De universiteit van Bandoeng maakte hem "eredoctor in de godsdienst", want parapsychologie is geen erkende studierichting dus moest het iets zijn dat in de buurt lag...

ALTERNATIEF - MAAR WEL MET COMMERCIE

Bij de natuurgeneesmiddelen speelt de commercie een niet onbelangrijke rol, al wil men het graag anders voorstellen terwijl men zich keert tegen het winststreven van de farmaceutische industrie. "Ook in de alternatieve voedingswereld speelt de commercie een belangrijke rol. Daarover blijven wij u op de hoogte houden", schrijft de Consumentengids in het augustusnummer.

De stichting Vergelijkend Warenonderzoek hield vorig jaar vruchtesappen tegen het licht. Daaronder waren ook enkele alternatieve merken, die wel als recht uit de bus kwamen, maar die zich verder alleen door hun hoge prijs onderscheidden.

Keuringsdiensten van waren hebben wel bestrijdingsmiddelen aangetroffen in als alternatief aangeboden groenten. Bij volkorenbrood moest de Consumentenbond vaststellen dat ook in alternatief brood met bromaat was gewerkt, "waarbij we eenmaal een restant bestrijdingsmiddel aantroffen, en waarbij de voedingswaarde nauwelijks van gewoon volkorenbrood verschilde".

Er worden veel sprookjes rondom het alternatieve produkt verteld. De anders etende klant is, bij gebrek aan een wettelijk houvast overgeleverd aan de wankele basis van het vertrouwen. Naar schatting gebruikt 10 tot 15 pct. van onze bevolking geregeld alternatief voedsel en een veel groter percentage doet dit af en toe.

Vaak worden de alternatieve produkten met allerlei fraaie kreten aan de man gebracht. "Volwaardig" is bijvoorbeeld een geliefde kreet in de reformwereld en "biologisch" is favoriet bij de ecologen. Termen als "gezond" en "natuurlijk" zijn ook hier populair. "Al deze kreten betekenen niets. Althans wettelijk, want voor de wetgever zijn het allemaal onbeschermde begrippen", constateert de Consumentengids. Controlerende instanties kunnen tegen deze beweringen niets uitrichten. Waar geen wettelijk wieder waakt kan al snel wildgroei opbloeien. Er zijn nu al ongeveer 4000 verkoopplaatsen van reformprodukten. Zonnatura

van Smits Reform siert zich met de kreet "eerlijke voedingsmiddelen". Volkomen overbodig want ieder produkt behoort "eerlijk" te zijn. Een genezende werking mag men alleen van erkende geneesmiddelen verwachten.

Vitaminepreparaten en allerlei tonicums zijn bij een goede voeding in de meeste gevallen overbodig, ook wanneer ze als "aanvullend" worden aangeprezen; allerlei kruidenextracten, aanbevolen bij de meest uiteenlopende kwalen bekijkt de Consumentenbond — en hij niet alleen! — met de nodige argwaan.

BEUNHAZERIJ IN HOMEOPATHISCHE GENEESMIDDELEN

In dit nummer treft de lezer het verhaal aan van een kwakzalver die zijn eigen kanker-medicijn maakt, Paramed. Het bestaat grotendeels uit kruiden en het recept er voor heeft de maker, een voormalige handelaar in antiek, op paranormale wijze "ontvangen", volgens zijn bewering.

Het verhaal is karakteristiek voor een deel van de alternatieve geneesmiddelenmakerij. Recepten voor kwalen lopen sterk uiteen — in dit nummer vindt men ook wat de huisarts, bekend om zijn bijzondere belangstelling voor alternatieve geneeswijzen, Paul van Dijk, daarover in een krantenartikel heeft gezegd.

En ook bij de homeopathische geneesmiddelen zijn er heel wat die in keukens en schuurtjes worden "klaargestoomd" en in de eigen winkels aan de man gebracht.

Klachten daarover vielen te lezen in een artikel in De Telegraaf waarin de directeur van Bonusan, H.L. Bogaerds, aan het woord kwam. Bonusan werd vermeld als een van de grotere bonafide leveranciers van homeopathische geneesmiddelen. Het bedrijf is in het Zuidhollandse Numansdorp gevestigd.

De Telegraaf citeert hem: "Jaarlijks worden in ons land miljoenen guldens verspild aan homeopathische geneesmiddelen die hun geld niet waard zijn. Door de steeds grotere populariteit van de natuurgeneeswijze zien handelaren en eigenaren van kruidenwinkels hun kans schoon om daar een goede boterham in te verdienen". Aldus Bogaerds.

Veel van deze produkten vallen niet onder de Warenwet of onder de Wet Geneesmiddelenvoorziening. Bij het ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiene is wel bekend dat veel van deze alternatieve geneesmiddelen al heel weinig voorstellen maar ingegrepen wordt alleen wanneer er duidelijk sprake is van bedrog en kwakzalverij.

Verzeild in een niemandsland

Wettelijke maatregelen zijn op korte termijn niet te verwachten. De regering heeft de deur gesloten voor de alternatieve genezers tenzij wetenschappelijk kan worden aangetoond dat hun geneeswijze effect sorteert. Zo zijn thans ook hun drankjes en brouwseltjes in een niemandsland verzeild — en ze blijven daar naar het zich laat aanzien.

De directeur van de fabriek van homeopathische medicijnen in Numansdorp vindt dat alles, zo valt in het Telegraaf-artikel te lezen, maar een verdrietige zaak. De beunhazerij ziet haar kans schoon. "Door de gestegen vraag naar geneesmiddelen met een natuurlijke achtergrond is in deze branche een enorme beunhazerij ontstaan". Er is dus heel wat concurrentie voor de produkten van Bonusan— al rept directeur Bogaerds daar niet over.

Wel voegt hij er nog aan toe- "Veel winkeliers weten niet eens wat er in zit en kennen de juiste werking en toepassing er niet van. Daarom wordt vaak geld verspild aan verkeerde middelen".

Dat de homeopathie niet zou deugen — neen dat is daarmee niet gezegd. De kopers doen het best, zegt Bogaerds, eerst een homeopathische arts te raadplegen of een natuurgenezer die aan de Academie van Natuurgenezers heeft gestudeerd — een studie die blijkbaar garandeert dat de juiste flesjes op de juiste plaats komen.

De klacht van de Bonusan-directeur is overigens een duidelijk bewijs welk een rol de commercie speelt bij de z.g. alternatieve geneesmiddelen. Er moet enorm veel omgaan in de kruidenhandel — en voor dubieuze brouwsels wordt dik geld betaald. Een ware wildgroei...

HELANCIEL

In het Maandblad Avenue trof de Consumentengids een stukje redactionele tekst aan van welhaast lovende aard over de Helanciel-methode van vermageren, door middel van een z.g. "bi-actieve crême". Niet iedereen is overtuigd van de doeltreffendheid van deze methode. De Reclame Code Commissie heeft zich in 1980 over een advertentie van Helanciel geboden. Zij kwam tot een afkeurend oordeel op grond van het oordeel van een deskundige die weinig heil zag in deze methode. Blijkbaar heeft de redactie van Avenue deze deskundige niet kunnen vinden. Of deed Homerus ook daar een dutje?

CONSUMENTENBOND ZET VRAAGTEKENS BIJ DIEETMARGARINE

Om een goede "bruining" bij het braden te verkrijgen worden droge melkbestanddelen aan plantaardige margarines toegevoegd. Dergelijke margarines bevatten dus wel degelijk ook bestanddelen van dierlijke oorsprong. Dit is een van de uitkomsten van een onderzoek dat de Consumentenbond publiceerde in de Consumentengids van juli. En om een plantaardige margarine een natuurprodukt te noemen is onzin. De prijsverschillen van de tientallen merken margarines zijn de moeite waard om op te letten. Smeerbaarheid en zoutgehalte zijn van belang bij de keuze van de aankoop van margarine. De term dieetmargarine vindt de Consumentenbond niet op zijn plaats, het suggereert iets verantwoords en dat is op z'n minst overdreven.

De Voedingsraad raadt Nederlanders aan het aandeel van onverzadigde vetzuren in de voeding wat te vergroten. Maar dat moet niet betekenen dat men méér vet eet! Dat laatste is een zaak die bij alle aandacht voor de meervoudig onverzadigde vetten wel eens uit het oog lijkt te worden verloren. Het eten van veel vet is nog altijd het allergrootste probleem voor de gezondheid. Verstandiger is het eerst wat minder vet te eten en pas daarna eens te kijken naar de meervoudig onverzadigde vetzuren.

Minimaal 60% van het vet in dieetmargarine is onverzadigd (dit betekent dat het cholesterolgehalte door consumptie van deze vetzuren verlaagd wordt). Een pluspunt is wel dat er geen zout wordt toegevoegd.

Het zoutgehalte in *pakjes* en *camping*-margarine daarentegen is vrij hoog.

ANTHROPOSOFIE-KLINIEK ERKEND ALS ZIEKENHUIS

In de Willem Zeylmans van Emmichovenkliniek te Bilthoven wordt de geneeskunde bedreven op basis van de anthroposofie. Het ministerie van volksgezondheid in milieuhygiëne heeft de kliniek thans als ziekenhuis erkend, zodat ziekenfondsen de kosten van patiënten in de Willem Zeylmans van Emichovenkliniek vergoeden. Het Parool had dit bericht gepubliceerd met de mededeling dat dit het eerste officiële ziekenhuis van deze aard in Nederland was.

Een lezer kwam hiertegen op. Hij was in zijn jeugd, toen hij in Den Haag studeerde enige malen op bezoek geweest in het Anthroposofische Ziekenhuis aan de Haagse Parklaan. "Dit ziekenhuis bestaat nog steeds, maar is, geloof ik, niet meer uitgesproken anthroposofisch. Ook toen waren alle kamers, ik was er ongeveer in 1930-1933, in een bepaalde kleur: groen, blauw, paars, rood; alleen de keuken was wit. Mijn kennis lag in een oud-roze kamer. Lakens, slopen, handdoeken, behang, wastafel, alles was oud-roze. En zo was het in alle kamers".

De redactie van Het Parool moest de inzender gelijk geven. Het ziekenhuis in Den Haag was de Rudolf Steinerkliniek, waar tot de Tweede Wereldoorlog geneeskunde op anthroposofische grondslag werd toegepast. Van 1940 af was het een gewoon ziekenhuis, in 1980 is het ingericht als anthroposofisch verpleeghuis.

BLOEDZUIGERS

En dit las Peter van Bueren van De Volkskrant in het blad "Gezond leven". Over hoe zuster Corry Koot het christendom met yoga versterkt, hoe de bewegingen van het zonnegebed zijn, nog even de beginselen van de Kneipptherapie, maar vooral een inleiding tot de bloedzuigertherapie. De bloedzuiger blijkt vandaag de dag weer op de voorgrond te komen. Hongerlijden maakt de beestjes zuiglustig en ze werken dan reinigend en rustgevend. Gemiddeld worden 6 tot 14 bloedzuigers geplaatst op patiënten. Vooral geschikt bij rheuma, trombose, prostaataandoening, depressiviteit en bezetenheid. De nabloeding mag vooral niet onderbroken worden. Daarom is de therapie het best in de ochtenduren, de nabloeding duurt acht tot tien uur en zou in de nacht „de huisgenoten een onrustig gevoel geven".

* * *

"STRIEKJAN" HAD ZIJN (ILLEGALE) HALTE

Een kleine busonderneming in Twente, de Twentse Autobusdienst onderhoudt de dienst Enschede - Losser - Overdinkel. In het personeelsblad Versnelling *van de streek- en stadsvervoerondernemingen vertelt* een van de redacteuren over een illegale stopplaats tussen Overdinkel en Losser. De illegale haltepaal staat bij de boerderij van de inmiddels overleden heer Stegeman, die in Twente bekendheid genoot als "strijker", "strieker" zoals men daar zegt. Hij werd ook vaak aangeduid als "Striekjan".

Wanneer een bus van de TAD moest stoppen om patiënten mee te nemen trok "Striekjan" aan een touw, zodat een hefboom met een schijf horizontaal kwam te staan, zichtbaar voor de naderende buschauffeur. Die dan ook prompt stopte om de patiënten van "Striekjan" mee te nemen.

ELIXTERS

De Leeuwarder Courant put kenmerkende berichtjes en advertenties van een eeuw geleden in een rubiekje "100 jaar geleden". En daarin onlangs een advertentie uit de Leeuwarder Saturdagse Courant van 20 juli 1882:

J. Meijer, staande met zijn Kraam op het eind van de Lange Pijp, is thans te bekomen, opregte Engelsche *Stoughton, Maag Elixter en ook andere zoorten* van Elixter, ook een opregte Veritable-Tinctuur of Mondspoeling, het zelve wel bekent is in Vriesland geprobeert en zig wel by bevonden te hebben, dewelke wegneemt alle Kalkigheid en Scheurbuittigheid in de Mond, alwaar het Vleesch weg gegeten en de Tanden los zyn, men neemt 's morgens en des avonds *een weinig van deze Mondspoeling en spoeld* de Mond'er maar mede, ook een opregt Italiaansch Oogwater, het welke wegneemt alle branderigheid en vuurigheid der Oogen, lopende en traande Oogen; ook een Spiritus voor Hooft-Kies. en Tandpyn, verder is by hem te bekomen fyne Reukwateren en Olyen in Zoorten.

● Met dank aan de lezer, die ons bovenstaand knipsel zond. De redactie houdt zich gaarne aanbevolen voor knipsels maar ook voor brochures en vouwblaadjes handelend over zaken die naar kwakzalverij rieken.

Actieblad

DECEMBER 1982
93STE JAARGANG, NR. 4

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

UITGAVE VAN DE VERENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ, VERENIGING TOT EVALUATIE VAN ALTERNATIEVE BEHANDELMETHODEN EN TOT BESTRIJDING VAN DE KWAKZALVERIJ

Redacteur: J. Th. Balk, Keverberg 54, 1082 BE Amsterdam *Verschijnt 4 x per jaar*

ALTERNATIEVEN AAN HET WOORD

Over melkzure gisting en roggebrood met kaas

Het aantal bijeenkomsten waarin de alternatieve genezers aan het woord komen is legio. Een weinig kritisch publiek pleegt de zalen te bevolken en alternatieven van allerlei kleur en snit en verkondigen er theorieën die vaak getuigen van een angstaanjagende simplificatie alsof men een computer wil bouwen uit een mecanodoos. Medio oktober werd in De Doelen te Rotterdam een congres gehouden onder de weidse titel "Geneeswijzen in Nederland". Georganiseerd, aldus een mededeling in Medisch Contact (d.d. 1 oktober 1982) door de NGAB te Schiedam, een organisatie waaraan men de naam van de natuurgenezer A.J. Bijkerk kan verbinden.

Aan het woord kwamen: een psychotherapeut (drs. J. Boswijk) de directeur van een kruidenindustrie C. Moesbergen, acupressuurtherapeut drs. J. Kamst, de natuurgeneeskundige C.A. Schreurs, de homeopaat drs. J. van Vliet, de fotograaf J.J. Kip (over de z.g. Kirlianfotografie), de voedingsdeskundige A.J. Lodewijkx en de heer A.J. Bijkerk, natuurgenezer. Uit de veelheid van voordrachten maakten wij een keuze.

"Kanker en voeding", noemde voedingsdeskundige A.J. Lodewijkx zijn voordracht in de grote zaal van De Doelen voor een gehoor van zestig à tachtig personen. Die kregen stevige uitspraken te horen. Zoals: "Moerman schudt al jaren aan het geweten van het Nederlandse volk. Ons volk wordt voorgehouden dat er aan kanker niets te doen valt".

"Kanker", aldus Lodwijkx, "wordt gekenmerkt door melkzure gisting (in de lichaamscel) die de overhand krijgt op de cel-ademhaling".

"De gestoorde celademhaling kan worden hersteld door rauwkost en volwaardige voeding". En verder: "Moerman, de knappe strateeg, de man die ons volk wakker heeft geroepen verschafte de wapens met de acht vitale voedselstoffen".

De melkzure gisting

Het betoog van Lodewijkx begon met het constateren van "de grote vergissing die is uitgelopen op een grote leugen. Deze grote vergissing leidt er toe dat duizenden, tienduizenden sterven". Het bleek te gaan over de vraag of kanker een locale ziekte is of een ziekte van het gehele lichaam. De natuurgenezers stellen: "het zieke lichaam is de oorzaak van de tumor, net als Hippocrates dat al stelde".

Vervolgens ontvouwde de spreker de theorie van de melkzure gisting in de lichaamscel die in het kankerproces een voorname plaats inneemt. De boude uitspraken vlogen over de katheder de zaal in: Een vroege ontdekking van kanker bestaat niet, aldus Lodewijkx. Kanker is een gebrekziekte, er heerst hongersnood. De grootste nood is het gebrek aan zuurstof. Van het immuniteitssysteem dat in stand moet worden gehouden als eerste vereiste om de kanker tegen te gaan kwam Lodewijkx op de synthetische meststoffen. "Meststoffen maken de planten ziek. Laat men alle stikstofbindingsbedrijven sluiten om de mensheid gezond te maken".

Vervolgens kwamen de onverzadigde meervoudige vetzuren aan de orde waarvan lijnolie het hoogste percentage bevat. Natuurgenezer Joseph Issels komt met zijn twaalf vitaalstoffen, Moerman met acht vitale voedselstoffen voor gezond, giftvrij eten.

Koolhydraten en eiwitten

Hier zijn, dat moest Lodewijkx toegeven, wel de nodige tegenstrijdigheden. De een vindt kwark bijzonder goed, Moerman houdt er niet van. Maar waar Lodewijkx wel zeker van is: Koolhydraten en eiwitten dienen gescheiden genuttigd want onvoldoende vertering van de eiwitten leidt tot gisting in de darmen waardoor de darmflora wordt beschadigd. Daar kwam ook weer de oude beschuldiging tegen yoghurt voor de dag: "Al die Nederlanders die hun maaltijd met yoghurt beeindigen schaden hun gezondheid". Maar er is een soort yoghurt dat wèl gezond is, want dat bevat rechtsdraaiend melkzuur. Maar de yoghurtsoorten met linksdraaiend melkzuur en andere voedingsstoffen met linksdraaiend melkzuur... Dat is niet zo best, want, verzekert Lodewijkx: in een kwaadaardig gezwel zit uitsluitend linksdraaiend melkzuur.

Nu behoeft niemand meer te twijfelen — zo eenvoudig is dat. Maar er blijkt nog meer scheikunde aan te pas te komen. Na een terloopse opmerking van onze voedseldeskundige "kanker zie ik als een verlengstuk van reuma" vervolgt hij de bangmakerij met te wijzen op de gevaren van het loslaten van zuur-

baseverhouding. Hij heeft daar ook een cijfer voor: 20 - 80. Te veel graangebruik vindt hij dan ook gevaarlijk, dan komt er te veel zuur in het lichaam en te veel zuur leidt tot kanker. Zo eenvoudig is ook dat.

Ontbijt: kwark met lijnolie

Uit de zaal mochten vragen gesteld worden. Wat nu wilde de zaal weten? O.a. dit: wat is volgens de inleider het juiste dieet?

Lodewijkx aarzelt niet. Zware kankerpatiënten zonder eetlust laat hij eerst hongeren "om de vaten schoon te maken". Zelf begint Lodewijkx de dag met sinaasappelen persen. Het sinaasappelsap is basevormend. Het menu zou vervolgens kwark met lijnolie voorschrijven, maar "dat is niet te pruimen". Doe er dus maar jam of honing door. Ook kan er een geraspt appeltje in — dat is ook weer basevormend. Om tien uur 's ochtends drinkt Lodewijkx eikeltjeskoffie van Vogel of karnemelk. Hij houdt het voorts op het systeem van W.F. Koch. "Ist ein biszschen" voor het middagmaal. Dat bestaat uit aardappelen in de schil gekookt of zilvervliesrijst met rauwe groenten waarover lijnolie heengaat. De spreker wil wel toegeven dat zijn vrouw wel eens een biefstukje eet, dat mag dan voor zo'n keertje al vermindert het bakken en braden van harde vetten de doorlaatbaarheid van de bloedvaten. "Voedingsfanaten en echte nalopers van Moerman", zo verkondigt hij nu eensklaps, "dat is het niet".

Walnoten, zo heet het verder, zijn niet goed voor reumapatiënten. Eet geen bananen, appels en peren door elkaar. Neem 's middags nog een kopje kruidenthee.

's Avonds om 6 uur: Neen, de ijzertabletjes die de dokter geeft — daar deugt niets van. Daar zit anorganisch ijzer in maar men ete roggebrood met honing er op, komkommer of radijs. Er mag geen kaas op dat roggebrood en men mag er niets bij drinken want daardoor wordt het maagzuur verdund.

Een menu voor thuis

Tot zover het menu van Lodewijkx, zich noemende voedseldeskundige. Een aantal dames in de zaal heeft het menu ijverig genoteerd voor thuis. Iemand kwam nog met de vraag of bepaalde kankervormen die in Indonesië voorkomen en waarvan wordt aangenomen dat het langdurig gebruik van zeer scherpe kruiden als sambals daar niet onschuldig aan is inderdaad het gevolg zijn van die scherpe kruiderijen. Neen, antwoordde Lodewijkx met beslistheid, maar de nadere toelichting was nogal vaag en we kregen niet te horen of het linksdraaiend melkzuur daar een rol bij speelde.

Hoe kan men paranormaal diagnose stellen? A.J. Bijkerk liet voor hetzelfde in aantal weinig imposante gehoor, daar zijn gedachten over gaan. "Paranormaal? bepaalde dingen zijn zo gewoon niet te verklaren. De paranormale genezer werkt met zijn gevoel". Je kunt natuurlijk met iemand praten maar, zo liet Bijkerk uitkomen, je hebt dat eigenlijk niet nodig. Het is de straling uit zijn handen die het hem doet, begrepen wij. In het electro-magnetisch spectrum is die straling zelfs te vinden en wel in de ultraviolette band. "De kunstmatige straling heeft dodelijke gevolgen".

Straling uit de handen

De patienten van Bijkerk ervaren de straling uit zijn handen als warmte. "Ik heb geleerd dat goed te doseeren. Het is het inbrengen van energie die men gewoon niet waar kan nemen". Maar er gebeurt iets dat je kunt vergelijken met het gevoel "dat iemand naar je kijkt".

In de practijk gebruikt Bijkerk een massagetafel, vertelt hij. En dan begint ook hij over de lichaamscellen. "Al die beroemde celletjes hebben een uitstraling. Zijn die celletjes ziek dan geven ze een andere straling af en dat is meetbaar, voelbaar". Die helderziendheid in het lichaam duidde prof. Tenhaeff aan als "heteroscopie"

Er stelt zich iemand uit de zaal beschikbaar om op de massagetafel te gaan liggen — een heer van middelbare leeftijd. Bijkerks handen glijden over het lichaam van de op zijn buik liggende proefpersoon. Dan gaat hij even staan en houdt de hand voor de ogen. Ja, hij heeft iets ontdekt. Mag hij het zeggen? Gaat uw gang, zegt de liggende man. "Uw linkernier

functioneert niet goed... een deel van de bijnierschors" zo luidt de diagnose. De proefpersoon aanvaardt het en keert terug naar zijn zitplaats in de doodstille zaal.

Zo heeft Bijkerk ook eens multiple sclerose ontdekt door een afwijking van de straling tussen de derde en zevende halswervel. Een dokter zou de diagnose hebben bevestigd.

Een geest op uw schouder

"Er zit een geest op uw schouder, een goede of een slechte geest", zo houdt Bijkerk na deze vertoning zijn gehoor voor. Honden en katten zijn gevoelig voor die geest. Hij weet van iemand, die een boze geest bij zich had. "Geest ga heen van deze persoon", zo werd er gecommandeerd — en de persoon werd beter.

Kan men paranormale gevoelens "aanleren?" Ja, men kan ze ontwikkelen, vertelt Bijkerk de zaal. Hoe moet dat? Welnu, het dieet speelt er een rol bij. Men moet natuurlijk fit zijn maar men mag geen vlees eten, noch vis. Men mag geen alcohol gebruiken maar ook geen koffie. Wat het vlees eten betreft — de agressiviteit in de wereld schrijft Bijkerk toe aan het enorme vleesgebruik. Wie zijn paranormale gevoelens wil ontwikkelen moet ook leren mediteren. Voor het "doorkrijgen" van beelden moet men alle gedachten weten uit te bannen. Voorts moet men veel nadenken over het wonder van het leven, liefde voor de mensen koesteren en als punt 7 van de voorwaarden: zelf bestraling ontwikkelen. Door oefening zal de bioenergie steeds toenemen, vertelt Bijkerk, die er nuchter op laat volgen dat volgend voorjaar een cursus van start gaat.

Ook met een pendel kan de straling aangetoond worden. Omdat goud de beste geleider is vormt een pendeltje met een gouden draad het beste instrument van deze aard. Ze zijn in Engeland te krijgen.

Tot zover datgene wat A.J. Bijkerk openbaarde over de paranormale diagnose.

Scientologie

Tijdens de pauzes die in het tweedaagse congres waren ingelast was er in de hal van de Doelen een ook voor het publiek vrij toegankelijk z.g. beurs. Er was een aantal stands waarop men zich op de hoogte kon stellen van bijvoorbeeld de te Appingedam opgerichte Nederlandse Belangen Vereniging voor Alternatieve Geneeswijzen. Die vereniging is weer opgenomen in de LOPAG, het Landelijk Overleg Patiënten Vereniging voor Alternatieve Geneeswijzen. Er was een andere stand, waar bezoekers informatie konden krijgen over de z.g. Speyer-therapie om psychische-persoonlijke problemen te behandelen maar ook de "Scientology-kerk" was aanwezig, echter onder de naam "Dianetics". Er lagen stapels boeken met deze titel waarin Scientology-profeet Ron L. Hubbard zijn ideeën weergeeft.

Ook de stichting Genésis Huygensstraat in Den Haag gaf acte de présence. Op dat adres praktiseren niet minder dan veertien alternatieve genezers plus een mevrouw die les geeft in Japanse bloemschikkunst. "Overige natuurlijke geneeswijzen kunnen zich aansluiten", aldus de stichting Genésis. A.J. Bijkerk is er al.

BIOHORMA GOOIT ER WEL WAT GELD TEGENAAN

Als de uiterlijke tekenen niet sterk bedriegen is het laboratorium Biohorma b.v. te Elburg een bloeiende onderneming met een omzet van 50 miljoen per jaar. Biohorma heeft zo een paar pijlen op de alternatieve boog: geneeskrachtige kruiden, de artikelen van dr. Vogel, de Zwitser zonder artsenbul die zo graag schermt met de titel dr., natuurgeneesmiddelen, homeopathische medicijnen, het blad Gezondheidsnieuws. Bij Biohorma wordt ook Vogels boek "De kleine dokter" uitgegeven, een akelig boek dat de verkoop van Vogels alternatieve produkten wil bevorderen.

Biohorma heeft zich ook voorzien van een bureau dat zorgt voor de public relations. Zo is het boek van Vogel naar de kranten gestuurd, zo werden kranten en medische pers uitgenodigd voor een bijeenkomst waarop dr. C. Aakster — medisch socioloog, die zelfs deel heeft mogen uitmaken van de commissie-Muntendam — de resultaten van een onderzoek bekend maakte.

Prijs van 100.000 gulden

Biohorma had Aakster namelijk met een prijs van 100.000 gulden, de dr. Alfred Vogelprijs, bekroond in ruil waarvoor Aakster eens zou vertellen welke baat de patiënten ervaren bij het gebruik van alternatieve geneesmiddelen en bij het bezoek aan alternatieve genezers. Geen medisch onderzoek — de heer Aakster is daar trouwens niet toe bevoegd.

Volgens het persbericht dat het public relationsbureau van Biohorma verstrekte heeft Aakster anderhalf jaar aan het onderzoek gewerkt. Vier artsen en meer dan 100 patiënten verleenden hun medewerking. "Door de behandeling met homeopathische en phytoterapeutische middelen trad in 76 pct. van de gevallen een duidelijke verbetering van de gezondheidstoestand in; bij 54 pct. nam het aantal ernstige klachten af, het aantal dagen met hevige pijn of hinder verminderde met 56 pct. en de leefwijze en het voedingspatroon werd in 58 pct. van de gevallen gezonder.

Doorsnee Nederlanders

De onderzochte patiënten waren doorsnee Nederlanders tussen de 25 en 65 jaar, waarvan ongeveer

tweederde uit vrouwen bestond. Van hen was 63 pct. ziekenfondsverzekerde. Negen van de tien patiënten waren eerder regulier behandeld voor hun kwalen maar hadden daarbij geen baat gevonden. De belangrijkste klachten, waarbij zij bij hun "alternatieve" arts kwamen betroffen aandoeningen van het centraal zenuwstelsel en de zintuigen (14 pct), kwalen op het gebied van het bewegingsapparaat (13 pct) en ademhalingsproblemen (11 pct.). Bij 24 pct. van deze patiënten was bovendien sprake van psychische problematiek. Naar het oordeel van de patiënten zelf was bij 64 pct. de gezondheid duidelijk verbeterd. Naar het oordeel van de behandelende artsen lag dit percentage nog iets gunstiger".

Tot zover het communiqué ter persconferentie — want Biohorma had het fors aangepakt — verstrekt. Tijdens de persconferentie in het Amsterdamse Apollo Hotel legde Aakster nog weer eens de nadruk op de "algemene stoornissen" bij de patiënten. Volgens De Volkskrant was voorlichtingsdirecteur Mulder van Biohorma zeer tevreden over het onderzoek dat Aakster voor de *100.000* gulden die hem was verstrekt had verricht. Maar er was wel een percentage van ongeveer 40 bij de onderzochte groep die eigenlijk weinig baat had gevonden bij de alternatieve behandeling.

Aakster aan het rekenen

In deze tijd van zorgen over de betaalbaarheid van ons systeem van gezondheidszorg had Aakster niet geaarzeld om eens een berekening te maken hoe goedkoop de alternatieven wel zijn. Hij heeft berekend dat de patiënten die hij ondervroeg gedurende het half jaar dat zij alternatieve geneeswijzen gebruikten elk 1936 gulden bespaarden.

Nog meer sommetjes heeft Aakster tot vreugde van Biohorma opgelepeld. Er kan, zegt hij, een besparing worden bereikt van *1.3* miljard gulden. Mits natuurlijk de ziekenfondsen alternatieve geneesmiddelen in hun pakket opnemen... Hij komt tot die 1.3 miljard door aan te nemen dat 700.000 Nederlanders nu al geregeld gebruik maken van alternatieve geneeswijzen.

"Met deze gegevens in de hand", aldus het perscommuniqué namens Biohorma uitgegeven, "is er weinig fantasie voor nodig om de aanzienlijke kostenbesparing te becijferen die zou worden gerealiseerd wanneer de natuurlijke geneeswijzen weer algemeen erkend en op ruime schaal aangewend zouden worden".

Geen bewijs van genezing

De directeur van Biohorma, M.G.H. Bolle, had het nog over een "mens-vriendelijke behandeling" om beter te worden, maar Jacques de Jong in De Volkskrant tekende uit de mond van Aakster op "dat hij (Aakster) een bewijs van genezing op grond van zijn onderzoek niet kon geven".

Aakster is als socioloog verbonden geweest aan o.a. het Instituut voor Sociale Geneeskunde te Leiden maar hij is thans freelance medisch socioloog en woont in Dwingeloo.

Het is opmerkelijk dat in het rapport gewag wordt gemaakt van een andere leefwijze en een ander voedingspatroon bij 58 pct. van de onderzochte groep patiënten. En dan rijst natuurlijk onmiddellijk de vraag of nu het verminderen van de klachten het gevolg is van de toegediende alternatieve geneesmiddelen of simpelweg het gevolg van een gezondere leefwijze. Ook de reguliere arts poogt in dat opzicht wel eens wat te bereiken, maar, zoals Jan van Hoof terecht in Elseviers Magazine opmerkt, veel mensen verwachten van hem dat hij geneesmiddelen voorschrijft en dat hij ze beter maakt zonder al te veel ongemakken als een strikt dieet of een sobere levenswijze.

En om nu eens heel nuchter te zijn: welke waarde kan men hechten aan een rapport gemaakt in opdracht van een belanghebbende?

--o--

DE KLEINE DOKTER IS EEN GROTE KOOPMAN

De Nederlandse editie van "De kleine dokter" moet de oplage van 600.000 hebben volgemaakt. Als we tenminste af mogen gaan op uitgever Gezondheidsnieuws, de boeken- en tijdschriftentak van de in Elburg gevestigde onderneming Biohorma, gespecialiseerd in kruiden, homeopathische geneesmiddelen en datgene wat de Zwitser Alfred Vogel op de markt brengt.

De Kleine Dokter is het boek van deze Alfred Vogel, die met graagte zijn eredoctoraat vermeld — maar dat *heeft hij op een of andere wijze in Amerika gekregen* vanwege zijn botanische kennis. Een dik boek deze "Kleine dokter" maar het is duidelijk dat het niet meer is dan een collectie deels al oude artikelen, kennelijk in tijdschriften verschenen, waarbij de auteur een dankbaar gebruik heeft gemaakt van knipsels. Zijn medische informatie, soms sterk vertekend, lijkt daaraan te zijn ontleend. Maar altijd ziet hij wel kans om voor genezing van een kwaal te verwijzen naar dr. h.c. Alfred Vogels artikelen.

Primitief soort bangmakerij

Het boek is derhalve niet veel anders dan een catalogus waarin men vooral toegang krijgt door het raadplegen van het register achterin. De artikelen zijn vaak niet gespeend van een primitief soort bangmakerij, de akeligheid druipt er hier en daar af zodat de hiervoor gevoelige lezer al gauw zit te trillen op zijn stoel. Maar dan zijn er altijd nog de middeltjes van dr. h.c. Alfred Vogel.

In een artikel, dat driekwart pagina van de weten-

schaps- en onderwijskatern van NRC Handelsblad besloeg, heeft de tekstdichter publicist en omroepmedewerker Ivo de Wijs de staf gebroken over dit boek onder de titel "Kleine dokter, groot zakenman". "Dr. Vogel is een kwakzalver", vindt hij en dat kan soms gevaarlijke gevolgen hebben, o.a. wanneer hij kinderverlamming en multiple sclerose met de testikels van een jonge stier poogt te genezen.

Sommige lezers van kwaliteitskrant NRC Handelsblad hebben Ivo de Wijs dit artikel niet in dank afgenomen, zo bleek uit reacties van lezers. "Raak niet aan die lieve kleine dokter", zo kon men er uit destilleren. Maar zakelijke argumenten bleven achterwege van de kant van de gekwetste lezers.

Ivo de Wijs zei het dan ook zeer duidelijk, getuige de openingszin van het artikel. "Iedereen kent het Dokter Vogelbrood. Dit dure, immer drie dagen oude brood is genoemd naar de Zwitserse heer Alfred Vogel, die noch bakker, noch dokter is. Hij is kwakzalver".

En dan verwijst Ivo de Wijs naar pagina 303 van De Kleine Dokter waarbij bij multiple sclerose wordt aangeraden de fijngehakte inhoud van de testikel van een jonge stier te masseren langs de gehele lengte van de wervelkolom van de patiënt, van nek tot aan stuitbeentje...

Nederlandse vertaling

In 1960 verscheen van De Kleine Dokter voor het eerst een Nederlandse vertaling. In maart 1979 vertelt De Wijs, waren er in ons land 227.822 exemplaren verkocht. In het voorjaar van 1981 vloog Vogel naar ons land om het 500.000ste Nederlandstalige exemplaar feestelijke uit te reiken. Volgens Gezondheidsnieuws (Biohorma) zijn er nu 600.000 verkocht. Maar Ivo de Wijs gelooft dat niet. Er zouden in 1979 en 1980 meer exemplaren zijn verkocht dan in de negentien voorafgaande jaren? Dat getal van 500.000 is, vermoedt De Wijs, uit de hoge hoed getrokken terwille van de publiciteit. De Kleine Dokter is in veertien talen verkrijgbaar en de totale oplage bedraagt niet meer dan een miljoen exemplaren. En daarvan alleen al in Nederland 600.000?

A. Vogel is, wij citeren nog eens het opmerkelijke artikel in NRC Handelsblad, "het uithangbord van een in Zwitserland wortelend concern met vertakkingen in alle doodzieke Westerse welvaartslanden. Het concern handelt in natuurgeneesmiddelen en in geschriften die die natuurgeneesmiddelen aanbevelen. De in Nederland krachtdadig uitbottende tak heet Biohorma. Biohorma bezit een fabriek met (kruiden) kwekerij, enige laboratoria en de uitgeverij Gezondheidsnieuws".

Wij citeren nog even Ivo de Wijs: De term **kwakzalver** wordt niet vaak meer gehoord. De *kwak* heet tegenwoordig *alternatieve genezer* en de alternatieve genezer heeft de wind mee. Hele drommen schapenvachtdragende Nederlanders leven alternatief, wonen alternatief samen, eten alternatief, en laten hun alternatieve kwalen wegtoveren. Want, zeggen zij, de huisarts heeft toch geen tijd voor je, de specialist is per definitie geen aanhanger van de totaal geneeswijze en de apotheker heeft alleen chemische, dat wil zeggen kankerverwekkende medicijnen op de schappen.

De alternatieven raadplegen De Kleine Dokter en snellen naar de reformwinkel om de aanbevolen kruiderij in tabletvorm te halen. Kwakzalvers zijn misleidend, dom, laf, vals, onsmakelijk en gevaarlijk. A. Vogel en Biohorma voldoen moeiteloos aan alle kwalificaties, besluit Ivo de Wijs zijn filippica.

Ivo de Wijs is presentator van het consumentenprogramma van de Vara, *De Vooruitgang*. In augustus van het vorige jaar besloot men een uitzending te wijden aan de commerciële activiteiten van de heer Vogel. Het programma De Vooruitgang diende een klacht in bij de Reclame Code Commissie over het onduidelijke gescherm met de term "Dokter"; de Reclame Code Commissie maande Biohorma daarop tot terughoudendheid.

De directeur van Biohorma, M. Bolle, verklaarde daarop in het Algemeen Dagblad dat hij zich van de vermaning niets zou aantrekken. En hij voerde als argument aan dat men bij het drinken van dr. Siemerappelsap of bij het gebruik van dr. Dralle's haarwater ook niet aan een arts dacht. Slecht voorbeeld: bij dr. Dralle's haarwater zullen de meeste mensen wel degelijk aan een arts denken. Maar bovendien: het gaat niet om appelsap of haarwater, maar het gaat om een ten onrechte als arts rondparaderende kruidenkenner met duidelijke commerciële oogmerken.

Een vergelijking tussen de verschillende drukken van De Kleine Dokter bewijst aldus Ivo de Wijs, dat er geen einde gemaakt is aan de enormiteiten uit het Zwitserse verleden. "Alle specifieke zondebokken en stokpaarden van de auteur zijn in de nieuwe editie nagenoeg ongewijzigd opnieuw opgenomen". De Kleine Dokter wemelt van de verdachtmakingen, de wetenschappelijke geneeskunst wordt om de haverklap in een tendentieus daglicht geplaatst, zo vonnist De Wijs dit nare uitgeversprodukt, dat liefst 700 pagina's telt en doorschoten is met kleurenfoto's — van bloemen in de natuur: een ander staaltje van walgingwekkende camouflage.

---o---

TEL UIT JE WINST: AAKSTERS ONDERZOEK IN DE LUCHT GEBLAZEN

De pers heeft nogal kritisch gereageerd op het rapport van de medisch socioloog dr. C.W. Aakster dat hij vervaardigde als tegenprestatie voor het toekennen van de dr. Alfred Vogelprijs door de kruidenfirma Biohorma b.v.

Het onderzoek is dus niet bepaald uit een onpartij-

dige bron gefinancierd, stelt "Tilanus" in de rubriek "Van onderen" in Het Parool vast.

En wij citeren: Aan het rapport is voorts medegewerkt door vier artsen die *zelf* natuurlijke geneesmethoden toepassen en door honderd patiënten die *zelf* natuurpillen slikken. Alle deelnemers zijn dus in hoge mate vooringenomen ten gunste van de resultaten. En desondanks — en dat is het mooiste — zijn de uitkomsten helemaal niet gunstig!

Zeventig procent van de proefpersonen toonde "een duidelijke verbetering van de gezondheidstoestand", zegt het rapport. Nu staat het in de medicijnwereld van oudsher vast dat 80 procent van alle klachten vanzelf overgaat, ook als er in het geheel geen behandeling is.

De geconstateerde genezende werking plantendokters ligt daar dus een stuk onder. Het is maar wat je effectief noemt. Nu is het waar, dat veel ziekten psychische oorzaken hebben en dan gaat het er maar om dat de patiënt de nodige aandacht krijgt. Daar kunnen alle dokters voor zorgen. Ernstige lichamelijke klachten vonden echter maar voor 54 procent baat bij plantaardige geneeskunst. Als u erge pijnen heeft, weet u dus waar u moet wezen, als u maar de helft kans wilt hebben er af te komen.

De bruine flesjes van Vogel

Daarop vervolgt "Janssen" in hetzelfde rubriekje Van onderen in Het Parool:

En dan vergeet je nog de zogenaamde goedkoopte. Iedere gebruiker weet het: die bruine flesjes van "dokter" Vogel (die geen medicus is maar een mannelijk kruidenvrouwtje) zijn peperduur en chemische middelen als een aspirientje of een Rennie krijg je bijna cadeau.

Dat hele magnetische fluïdum van natuurlijkheid is bovendien je reinste nonsens. Ook het salicylzuur uit een aspirientje is een natuurprodukt dat in wilgenbast voorkomt. En wie zoiets in een fabriek maakt levert een heel wat zuiverder en hygiënischer produkt dan wie echte plantjes met vieze blaadjes uitperst.

Maar C.W. Aakster maakt in deze bezuinigingstijd natuurlijk indruk met de jaarlijke besparing van 1.3 miljard die hij in zijn rapport vermeldt: de 700.000 slikkers van Biohormaprodukten zouden de ziekenfondsen deze enorme besparing opleveren.

Dat betekent dat iedere natuurpatiënt een kleine tweeduizend gulden per jaar goedkoper zou zijn. Evidente onzin natuurlijk, want wie slikt er nu ieder jaar zo'n kolossaal bedrag aan medicijnen? Tja, die cijfers van Aakster berusten dan ook op "een globale indruk" van het patiëntenbestand en uiteraard zonder dat men kon vergelijken of dezelfde patiënten niet sneller en blijvender geholpen zouden zijn geweest met *echte* medicijnen.

Dat hele zogenaamde wetenschappelijke onderzoek is dus niets dan opgeblazen lucht En wie tegen een heuse kwaal (blindedarm, nierstenen of suikerziekte) liever een Vogelsapje drinkt dan naar een echte dokter te gaan is zeker langer en duurder ziek of bekoopt het met de dood. Tel uit je winst, besluit "Janssen" in Het Parool.

DE MAGISCHE PLEISTER OF — DE FANTASIE STAAT VOOR NIETS

Nieuw in Nederland, zo roept Van Heek Medical te Losser uit. "In plaats van medicijnen slikken", zo volgt er veelbelovend. Volgens het vouwblad van de Losserse firma gaat het hier om Hile-ban, een therapeutische pleister met een magnetisch krachtveld.
De gemeten sterkte is circa 700 Gauss (eenheden van magnetische inductie!).

Het pleistertje met in het hart een soort erwtje "met uitstralende kracht" heeft heel wat in zijn mars, zoals overigens te doen gebruikelijk met kwakzalversmiddelen. Het gebruik stimuleert bijvoorbeeld, zo wordt beweerd, de bloedcirculatie en helpt zonder het innemen van medicijnen tegen o.a. stijve schouders, hals en nek, spierpijn, gewrichtspijn, langdurig en frequent voorkomende hoofdpijn en migraine.

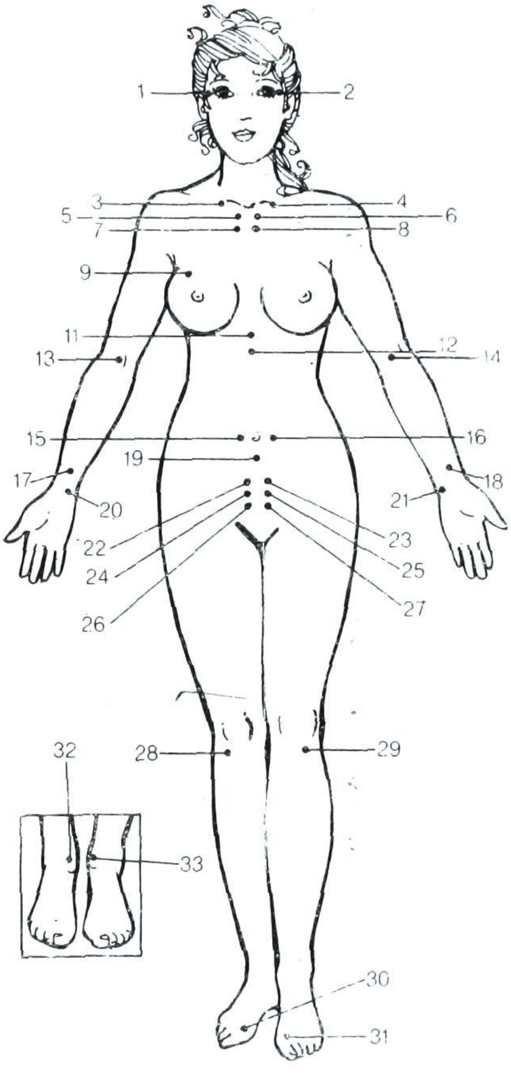
Het naar men laat doorschemeren Oosterse pleistertje blijft "meerdere dagen" achtereen werkzaam, zo kan men lezen. Men plakt de Hile-ban op de plaats waar men pijn voelt. Aan brengen op de schouders geschiedt dit horizontaal. Op hals, nek, rug en middel brengt men de pleisters verticaal aan. Ze zijn namelijk niet rond maar hebben twee gebogen en twee rechte zijden.

De pleisters helpen ook bij bijvoorbeeld examenvrees. Tja, waar moet men dan pleisters aanbrengen? Een tekening van een redelijk goed gevormde vrouw helpt ons verder. Die pleisters worden bij examenvrees aangebracht aan de binnenkant van de beide ellebogen en ... op de knieën, zodat men in elk geval niet met knikkende knieën naar de plaats van het examen hoeft te gaan.

Een fraai pleisterbeeld

Nicotine-ontwenning komt ook voor in het draaiboek van de Hile-banpleisters. Men heeft er vijf pleisters voor nodig die men aanbrengt op de huid boven het uiteinde van het borstbeen, op de rug op de schouderbladen, en aan de binnenkant van de handen onder de duim. Fraai is ook het pleisterbeeld bij hoge en lage bloeddruk. Het doet er niet toe of men hoge of lage bloeddruk heeft: de pleisters helpen in beide gevallen mits gehecht op de polsen en, naast elkaar, op de buik onder de navel.

Het lijstje van kwalen door deze opvolgers van de magnetische armbanden — al jaren in de handel — te "genezen" is indrukwekkend genoeg: astma bronchiale, winden, darmstoornissen, verkoudheid, galblaasklachten, gewichtsafname (een klacht of een doel?), keelpijn, spit, verstopping, hoge en lage bloeddruk, hoesten, klachten tijdens de overgang, hoofdpijnen, storingen in de bloedsomloop, plankenkoorts, menstruatieklachten, zenuwstoornissen, nicotine-

Pleisterplekken voor Hile-ban, ontleend aan een vouwblaadje dat door drogisten wordt verstrekt. Bij hoesten plakke men het magnetisch pleistertje op de punten aangeduid met 5, 6, 7 en 8; bij verstopping moet men lager zijn, namelijk op de op 15 en 16, ter weerszijden van de navel. 't Is maar een weet.

ontwenning, reuma-klachten, schouderpijnen, misselijkheid, maagklachten, migraine, examenvrees, slaapstoornissen, hoofdpijnen veroorzaakt door spanningen....

Adverteren met Hile-ban

Een schandelijke zaak is dat met dit middel blijkbaar voluit geadverteerd kan worden met vermelding van de drogisten die dit kwakzalversmiddel verkopen. Op dinsdag 12 oktober was althans een grote advertentie over Hile-ban te vinden in het huis-aan-huis verspreide Westfriese Weekblad. Wij zijn van oordeel dat dit een zaak is voor de Reclame Code Commissie. Een dergelijke reclame dient in overeenstemming te zijn met de aanwijzingen van de Keuringsraad Aanprijzing Medische Aspecten — en is dat zeer zeker niet.

De therapeutische pleisters mogen, aldus advertentie en vouwblad, niet gebruikt worden door personen die een pacemaker dragen en ze mogen evenmin worden aangebracht op wonden, eczemen of zwerende plekken. En om de goê-gemeente helemaal te overtuigen van de magnetische wonderen: "niet bewaren in de nabijheid van magneetbanden".

KAMERLEDEN TOT AANHANGERS VAN MOERMAN: EERST EEN WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

De vereniging met de enige verwarring stichtende naam Amnestie heeft in de afgelopen zomer een gespreksmiddag georganiseerd in Amersfoort. Het ging over de Moermantherapie. Geen wonder, want de vereniging stelt zich ten doel welzijn en belangen te behartigen van patiënten die met de Moerman-therapie worden behandeld en zoveel mogelijk bekendheid te geven aan deze therapie ter bestrijding van kanker.

In het bestuur zit de Moerman-arts Albert Ronhaar uit De Krim. Voorzitter is Gerhard te Voortwis uit Winterswijk. De vereniging beschikt over de middelen om een tijdschrift uit te geven, dat zeven maal per jaar uitkomt. Als medewerkers worden vermeld arts Ronhaar en zijn collega Jan Wiese.

De redactionele tekst begint met een kort entrefilet getiteld "Schaamteloos" waarin de staf wordt gebroken over de auteur van een in de Practijk Perikelen van Medisch Contact genoemd geval onder de titel "Gemoermand". Helaas verzuimt de redactie van Uitzicht om precies te vertellen wat er nu aan de hand is.

Gespreksmiddag in Amersfoort

Vele pagina's van het blad Uitzicht — 28 pagina's groot — zijn gevuld met uitspraken op de Amersfoortse bijeenkomst gedaan. Mevrouw Minouche Janmaat-Abee, Tweedekamerlid voor het CDA, stelde overigens vast dat er eerst een onderzoek moet komen naar de Moermantherapie. Zolang de therapie niet wetenschappelijk bewezen is kan deze niet in het Ziekenfonds worden gestopt.

Het CDA is, zei zij verder, voor de vrijheid van de patiënt maar wil niet in het luchtledige werken. Het onderzoek naar de therapie moet, vond zij, op korte termijn worden gestart.

"Zonder de resultaten van het onderzoek kan de politiek niet verder", aldus het kamerlid René Toussaint van de PvdA. Hij zei het te betreuren dat er kennelijk nogal wat haken en ogen vastzitten aan het vaststellen van het onderzoeksprotocol ten behoeve van het wetenschappelijk onderzoek naar de waarde van de Moermantherapie. Hij zei, nog altijd volgens het blad Uitzicht, dat deze uitspraak echter niet vet afdrukte, ook nog: "Mensen van de Moermantherapie, besef wat u doet. De zaak is er belangrijk genoeg voor".

Effectrapportage noodzakelijk

Ook Erica Terpstra (VVD)vond dat als je wilt vechten voor een alternatieve geneeswijze zoals bijvoorbeeld de Moermantherapie je zonder enige twijfel met alle inzet moet meewerken aan, noem het maar, effectrapportage. "Omdat je anders, onparlementair gezegd, geen poot hebt om op te staan." (Het onderzoek is inmiddels, zie elders in ons Actieblad, op de lange baan geschoven).

Tijdens de forumdiscussie op de Amersfoortse bijeenkomst zei Elida Wessel-Tuinstra (D'66) het onbegrijpelijk te vinden dat van de onderzoeksgelden besteed aan het kankerprobleem maar zo'n klein percentage gaat naar voedingsgewoonten en andere leefgewoonten zoals seksueel gedrag.

Tekenend is wat de voorzitter van de vereniging Gerhard te Voortwis stelde: Net zo belangrijk op dit moment (als een goed onderzoek) is de vergoeding van de Moermantherapie door de ziekenfondsen, om op korte termijn de financiële discriminatie van patiënten ongedaan te maken.

Elders in het blad Uitzicht is sprake van een onderzoek dat de (Moerman)-arts Jan Wiese op 1 mei jongstleden is begonnen naar de betekenis van de Moermantherapie. Dit "terugblikkende" onderzoek kan binnen korte tijd worden afgerond. Amnestie heeft om het te bekostigen een steunfonds gevormd waarvoor op 1 juli f 53.530.57 was binnengekomen aan giften. Een passage uit het artikel gewijd aan het onderzoek: "We hebben lang genoeg gewacht op "officiële onderzoeken". Het is meer dan tijd om zelf aan de slag te gaan".

METHODE-MOERMAN: VOORLOPIG GEEN ONDERZOEK

Voorlopig gaat het wetenschappelijk onderzoek naar de waarde van de methode-Moerman voor de genezing van kanker niet door. In 1979 heeft de Tweede Kamer om een dergelijk onderzoek gevraagd. Men zal zich herinneren dat de artsen, die de methode-Moerman volgen, de z.g. Moermanartsen — hun aantal zweeft rondom de twintig — niet hebben uitgeblonken in enthousiasme voor dit onderzoek. Klachten tegen individuele artsen van de groep ingediend zijn herhaaldelijk aanleiding geweest tot verklaringen dat zij er weinig voor voelen om aan een onderzoek mee te werken zolang de geneeskundige inspecties klachten indienen.

Begin november heeft het Koningin Wilhelmina Fonds besloten de $2^1/_2$ miljoen gulden waarom voor het onderzoek was gevraagd pro memorie te reserveren. In april vorig jaar was al een opzet voor het onderzoek gemaakt maar daar bleek geen overeenstemming over te worden gevonden.

A. Ronhaar, voorzitter van de vereniging van Moerman-artsen is van mening dat de inspectie volksgezondheid en de volksvertegenwoordiging eerst maar eens duidelijk moet maken wat zij willen. De Moerman-therapie is volgens Ronhaar, geen wondermiddel tegen de gevreesde ziekte maar werkt uitsluitend op het afweersysteem, waardoor veel patiënten zich beter voelen maar dat is een zaak die bij een onderzoek moeilijk in objectieve maatstaven valt uit te drukken.

Volgens Ronhaar is er ook tegenspraak in de houding van het Centraal Medisch Tuchtcollege, dat een uitspraak deed dat een Moerman-arts een patiënte met borstkanker niet weg had mogen houden van chirurgisch ingrijpen, en de uitspraak van de toenmalige staatssecretaris mevrouw Veder-Smit dat iedere arts vrij is om te methode bij kankerpatiënten toe te passen.

INSPECTIE CONTRA MOERMAN-ARTS

Tegen de arts A. Ronhaar uit De Krim in Overijssel is door de geneeskundige inspectie in die provincie een klacht ingediend bij het medisch tuchtcollege. Arts Ronhaar behoort tot de kleine groep artsen in den lande die de methode-Moerman volgen bij de de behandeling van kankerpatiënten. Volgens de inspectie verstrekt Ronhaar — apotheekhoudend arts — pijnstillende poeders aan kankerpatiënten waarin de stoffen codeïne en morfine zijn verwerkt, die beide onder de opiumwet vallen. Hij zou het verstrekken van dergelijke poeders moeten verminderen, meent de inspectie. Ronhaar behandelt 300 kankerpatiënten uit het hele land. Hij is voorzitter van de werkgroep van Moerman-artsen.

Het Koningin Wilhelminafonds krijgt op zijn voorlichtingscentrum veel vragen over de Moerman-therapie. Wie het Moerman-dieet wil volgen wordt aangeraden daarover contact op te nemen met de huisarts. Het KWF spreekt zich niet uit over het nut van een dergelijk dieet.

VLIEGENDE PSEUDO-ARTS

Een wonderlijk heer was in september vorig jaar aan boord van een KLM-toestel op weg naar Los Angeles. Een bijna zestigjarige vrouw werd tijdens de vlucht onwel. F. van Z. meldde zich toen als arts bij het cabinepersoneel en bood aan de vrouw te behandelen. De man zei huidarts te zijn, verbonden aan een ziekenhuis te Heemstede en hij kon daarover alleszins geloofwaardige bijzonderheden mededelen. Hij diende de patiënte twee tabletten toe, vermoedelijk kalmeringsmiddelen. Maar haar toestand verergerde. Toen kreeg van Z. de medicijndoos, die in elk KLM-toestel aanwezig is. Daarin was een ampul palfium, een middel dat onder de opiumwet valt. Hij diende de vrouw een injectie met dit verdovende middel toe. Haar toestand werd zorgwekkend. Na aankomst in Los Angeles werd de vrouw onmiddellijk overgebracht naar een ziekenhuis, waar zij na twee dagen hersteld werd ontslagen. Nadelige gevolgen van de behandeling had zij niet ondervonden. Bij de KLM echter kwam men er achter dat men het te doen had gehad met een pseudo-arts.